

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za sociologiju

DIPLOMSKI RAD

Transformacija sukoba kroz transformaciju identiteta

Studija slučaja Sjeverne Irske

Mentor: dr.sc. Mirko Bilandžić, izv.prof.

Student: Mario Tukša

veljača 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. SUKOB.....	4
3. IDENTITET.....	6
4. POJAM TRANSFORMACIJE.....	8
4.1. Teorije transformacije.....	8
5. PROMJENA ETNIČKOG IDENTITETA I TRANSFORMACIJA SUKOBA.....	10
5.1. Transformacija sukoba i konstruktivni sukob.....	13
6. SLUČAJ SJEVERNE IRSKE.....	14
6.1. Sjevernoirski sukobi.....	14
6.2. Podjela na protestante i katolike.....	15
7. DIMENZIJE I ASPEKTI SJEVERNOIRSKIH SUKOBA.....	17
7.1. Aspekti sjevernoirskog sukoba.....	20
7.2. Sukob identiteta: glavni uzroci.....	24
7.3. Terorizam kao nova dimenzija sukoba.....	25
8. TRANSFORMACIJA SUKOBA KAO KONAČNO RJEŠENJE.....	32
8.1. Transformacija identiteta.....	33
8.2. Konstrukcija identiteta kroz kolektivnu interakciju.....	36
8.3. Konkretno dimenzije transformacije identiteta.....	37
9. TRENUTNO STANJE U SJEVERNOJ IRSKOJ.....	45
10. ZAKLJUČAK.....	50
11. LITERATURA.....	52
12. SAŽETAK.....	54
13. SUMMARY.....	55

1. UVOD

Sjevernoirski sukobi svoje začetke nalaze još u razdoblju od dvanaestog stoljeća, kada je Engleska 1171. godine osvojila Irsku te joj tako uskratila neovisnost. Od tada se Irska bori za ponovnu uspostavu svoje autonomije, sve do 1921. kada je došlo do podjele irskog otoka na dva dijela. Nastale su Sjeverna Irska i Republika Irska, kao dva zasebna entiteta s različitim interesima i ciljevima. Do kraja 1969. temeljni problem predstavljaju odnosi između novonastalih teritorijalnih cijelina, nakon čega započinje moderna faza sjevernoirskih sukoba u kojoj aktualno stanje poprima dimenzije unutarnjeg oružanog sukoba, a temeljni se problem nalazi u odnosima između protestanata i katolika, dviju suprotstavljenih vjerskih zajednica. Protestanti čine većinu Sjeverne Irske, dok je u Republici Irskoj situacija obrnuta – iz tog se razloga pojavljuje razlika među zajednicama. Jedni žele uspostavu jedinstvene Irske, dok drugima odgovara trenutno stanje i suradnja Sjeverne Irske s Velikom Britanijom, to jest njihova unija. Ukoliko bi se Sjeverna Irska priključila Republici Irskoj, protestanti bi izgubili svoj povlašteni položaj većine, što je s druge strane, također razlog zašto katolici žele ujedinjenje s Irskom – ne žele više biti diskriminirana manjina. Ovakva političko-teritorijalna podjela ujedno predstavlja i glavni uzrok sukoba. Kroz ovaj će se rad sagledati aspekti sjevernoirskih sukoba te njihovi glavni uzroci i pokušati predložiti novo gledište u obliku transformacije sukoba. Teza je diplomskog rada kako je moguće transformirati sukob, iz njegove nasilne faze u onu miroljubivu, unutar koje bi dvije zajednice imale mogućnosti za uspostavu novih političkih okvira kroz koje bi njihov suživot bio moguć i bez nasilja. Budući da se u samoj srži sukoba nalaze različiti identiteti, polazišna točka transformacije sukoba jest transformacija identiteta, kroz narative i društvene običaje, kako bi se zajednicama omogućili drugačiji pogledi na suparnike u kojima bi se koncentrirali na sličnosti, umjesto na razlike. Tek kroz uspješnu transformaciju identiteta, transformacija sukoba postaje moguća te se inicira mogućnost postojanja konstruktivnog sukoba. Konstruktivnim se sukobom smatra ona vrsta sukoba unutar koje suprotstavljene strane pokušavaju razumjeti zahtjeve druge strane te međusobno uskladiti svoje ciljeve kako bi maksimizirale mogućnost zajedničkog rješenja prihvatljivog za sve uključene u sukob, pritom izbjegavajući nasilje kao način rješavanja sukoba (Deutsch, 1973). Konstruktivnim pristupom samom sukobu, postoji mogućnost konačnog rješenja sjevernoirske problematike. U radu će se također prikazati konkretne dimenzije transformacije aktera sjevernoirskog sukoba, republikanaca i unionista te pregled trenutne situacije u Sjevernoj Irskoj, uključujući današnju suradnju dviju zajednica na političkom planu i drugim područjima kao dokaz transformacije sukoba koja se očituje.

2. SUKOB

Na bazi svakodnevnog iskustva saznajemo kako je konflikt/sukob¹ socijalni proces nastao iz određene situacije, kao tijek događaja sastavljen od nekoliko epizoda različitog intenziteta. Taj dinamički, nejednoznačni karakter otežava pokušaje jednoznačnog definiranja te društvene pojave. Upravo je zbog toga ponekad nemoguće odrediti sam početak sukoba, te razgraničiti sam sukob od situacija koje mu prethode, a koje označavamo terminima poput *neslaganje*, *napetost*, *frustracija* i sl. Sukob između dvije suprotstavljene strane može eskalirati te poprimiti kvalitativno drugačiji oblik od onih prethodnih – navedeno indicira kako je sukob dijalektički i dinamički proces, čija „priroda“ ne dozvoljava statičan pristup. Dio autora poima sukob kao situaciju, stanje u kojem postoji mogućnost da jedna strana ostvari svoje ciljeve samo na račun druge strane, a težište se nalazi na strukturalnim odnosima u kojima postoje suprotstavljeni interesi. Drugi autori inzistiraju na akciji, sukobu kao obliku interakcije između suprotstavljenih strana. Ovdje se stavlja naglasak na proces suprotstavljanja koji ponekad preuzima i oblik otvorene borbe. Kompleksnost fenomena pokazuje „da su konfliktna situacija i konfliktna akcija samo krajnje točke, polovi jednog slijeda“ (Perko-Šeparović, 1975:114). Ipak, iz većine definicija sukoba (Thompson, 1967) možemo izdvojiti nekoliko zajedničkih obilježja:

- 1) pretpostavlja se postojanje barem dviju suprotstavljenih strana.
- 2) konflikt postoji tek ukoliko se kao takav percipira i doživljava.
- 3) većina definicija se oslanja na koncepte *oporbe* (oponiranje i suprotstavljanje), *oskudnosti* (više suprotstavljenih strana polaže pravo na ograničene resurse koji nisu dovoljni za sve zainteresirane strane) te na koncept *blokade* (jedna strana blokira drugu u njezinoj težnji da postigne svoj cilj).
- 4) interesi, ciljevi ili vrijednosti suprotstavljenih strana su inkompatibilni.

¹ Etimologija riječi *sukob* dolazi od latinskih pojmova *conflictus* = sukob, borba; *configere* = tući se.

Najveći broj klasifikacija (Thompson, 1967) temelji se na razlikama između nosioca (subjekta) sukoba, prema čemu se u literaturi spominje više tipova sukoba².

1) intragrupni (unutargrupni) sukobi označavaju sukobe između članova/dijelova određene organizacije.

2) intergrupni (međugrupni) sukobi označavaju sukobe između dvije ili više grupa/organizacija. Tu možemo izdvojiti *granične konflikte* (prostorno odijeljene grupe), *ekološke konflikte* (grupe dijele isti prostor), *homogene organizacione konflikte* (organizacije iste vrste i svrhe – npr. dva sindikata) te *heterogene organizacione konflikte* (nejednake organizacije – npr. sindikat i poslodavci).

3) intrapersonalni sukobi označavaju sukob motiva unutar određene osobe. Takvo poimanje sukoba podrazumijeva osobne psihološke dvojbe, svojevrsne frustracije.

Pređena klasifikacija sukoba služi prvenstveno kao orijentacija unutar mnoštva realističkih sukoba³. Navedeni se tipovi sukoba preklapaju, a što spada pod jedan ili drugi tip ovisi o tome što se uzima kao predmet analize – šira/uža grupa, organizacija kao cjelina, dio organizacije, cijelo društvo, itd. Nejasne podjele proizlaze iz razloga što je teško, ponekad i nemoguće, odvojiti pojedinca od grupe kojoj pripada ili dio grupe od šire organizacije, te same činjenice da su psihološka stanja osobe velikim dijelom uvjetovana vanjskim događajima, pripadanjima i identitetima.

Ono što se nalazi u samoj pozadini sukoba jesu različiti identiteti sukobljenih strana, te se može reći kako sukobi nastaju iz toga što se njihovi akteri različito kategoriziraju i samim time, razlike među njima koje se smatraju nepomirljivima dovode do eskalacije. U tom se slučaju sukob uključenim stranama pokazuje kao jedino moguće rješenje, unutar kojeg se njihovi različiti identiteti sukobljavaju te svaka od grupa pokušava nametnuti svoj identitet onoj drugoj, najčešće nasilnim metodama.

² Pojedini autori (Coser, 1956; Simmel, 1918) sukobe dijele s obzirom na uzroke njihova nastanka (neslaganje u ciljevima, problemi komunikacije, razlike u referentnim grupama, itd.) na realističke i nerealističke, antagonističke i pomirljive i sl.

³ Realistički sukobi su oni u kojima se konflikt pojavljuje kao sredstvo postizanja cilja, kao krajnje rješenje, koje ne mora biti nužno jedino rješenje. Ukoliko postoji alternativa konfliktu, jednako adekvatna za postizanje cilja, ili čak efektivnija, vjerojatnije je da će se akteri odlučiti za nju, dok to nije slučaj u nerealističkim sukobima unutar kojih jedino nasilje može akterima pružiti potrebnu satisfakciju (Coser, 1956:50).

3. IDENTITET

U određenju samog identiteta, te njegove društvene važnosti, pojavljuju se mnogi problemi. On je u općenitom smislu zamišljen kao povezanost među onima koji se tako jednako identificiraju, kao veza zahvaljujući kojoj se kolektiv drži na okupu. Ipak, ta veza može, uz svoju pozitivnu stranu, govoreći o pojedincima, predstavljati i određeni oblik zarobljeničtva, socijalni pritisak koji ih prisiljava da ostanu unutar zajednice iako žele izaći iz iste.

U samoj srži, identitet se bazira na pripadanju, na onome što imamo zajedničko s drugim ljudima te što nas ujedno i razlikuje od drugih. Identitet čovjeku daje osjećaj osobne lokacije te mu osigurava jezgru njegove individualnosti, a također se i proteže na sve njegove društvene odnose. Moderni ljudi žive kroz razne vrste potencijalno kontradiktornih identiteta, koji se u njima natječu za njihovu naklonost. Koji će identitet biti najistaknutiji, od najveće važnosti za nečije samopredstavljanje, ovisi od velikog broja različitih čimbenika.

Danas se otkriva kako su za život ljudi unutar određene zajednice bitnije stvari koje čine i način na koji međusobno komuniciraju od geografske lokacije te pozivanja na pretke i običaje. Na taj način zapravo možemo reći kako se naš kulturni identitet sastoji od čimbenika koji sačinjavaju kulturu kojoj pripadamo, poput hrane koju jedemo, religije koju prakticiramo, jezika kojim govorimo i na kraju, naše cjelokupne kulturne „pozadine“. On predstavlja naš osjećaj pripadanja određenoj nacionalnosti, etnicitetu, društvenoj klasi ili bilo kojoj društvenoj grupi koja se odlikuje nekom vlastitom kulturom, a s kojom se mi kao pojedinci identificiramo. Za razliku od „nacionalnog karaktera“, „nacionalista“, „nacionalne svijesti“ i „nacionalne kulture“ – termin „nacionalni identitet“ nije bio u široj upotrebi sve do 1960-ih. Nakon 1970. koristi se u kontekstu različitih razvijenih i nerazvijenih zemalja, a prenosi se i na prošlost. Napokon, shvatilo se da, budući da nacije postoje, moraju imati identitet, kao i pojedinci. Pitanje kako se zapravo moderne zajednice „zamišljaju“, svakako je vrlo složeno i pretpostavlja nova kritička povijesna istraživanja⁴. Ona su pokazala da je formiranje nacionalnog (i uopće kolektivnog) identiteta proces temeljen na selektivnim sjećanjima i pamćenjima o izvorima i historiji određene „nacije“ (Mesić, 2006).

⁴ Takvo je istraživanje provela historičarka Linde Colley u Velikoj Britaniji, otkrivajući kako su mnoge predstave o „britanskom“ identitetu, koje ljudi uzimaju zdravo za gotovo, zapravo nastale kao proizvodi borbi u krčenju puta kulturnim, vjerskim, klasnim i drugim granicama koje su počele u 18. stoljeću (Mesić, 2006).

Određeni osjećaj nacionalnog i kulturnog identiteta uvijek je proizveden putem selektivnih mehanizama kulturne reprodukcije. Stvaranje identiteta je aktivan proces, temeljen na dvosmjernoj dinamici: uključivanja i isključivanja. Nema identiteta koji je bez dijalogičkog odnosa s Drugima. Predstava o „nama“ postoji samo u odnosu spram „drugih“. Očituje se kako kolektivni identiteti nisu stvari s kojima smo rođeni, već se oni formiraju i transformiraju unutar i u odnosu na naše predstavljanje.

Politička, kao i svaka druga zajednica, u pravilu teži tome da razvije neku vrstu identiteta koji njezinim članovima odgovara na temeljna pitanja kolektivne egzistencije: što je ona, zašto postoji, po čemu se razlikuje od drugih, kako je postala to što jest, itd. Kolektivna predstava o zajedničkom identitetu se utjelovljuje u nacionalne rituale, simbole i ceremonije, pomoću kojih zajednica angažira emocije svojih članova. Da bi se izbjegle očite opasnosti, identitet političke zajednice treba počivati na njezinoj političkoj strukturi, a ne na posebnim grupnim karakteristikama. Drugim riječima, treba se definirati u političko-institucionalnom, prije nego etno-kulturnom smislu, dakle, u terminima institucija, vrijednosti, načinu javnog diskursa, itd. Dakako, sam identitet nije nepromjenjiv, već je sklon promjenama kroz komunikaciju unutar zajednice (Parekh, 2000 prema: Mesić, 2006).

U okviru studija terorizma, teorije socijalnog identiteta fokusirane su na načine prema kojima formiranje unutargrupnog (*ingroup*) identiteta utječe na organizacije i društvene pokrete u pogledu donošenja kolektivne odluke za uporabu nasilja. U procesu formiranja identiteta koji rezultira nasiljem potrebne su dvije pretpostavke: formiranje određene grupacije te artikulacija kulturalne distance u odnosu na drugu grupaciju pri čemu je dehumanizacija druge grupe preduvjet njezine viktimizacije. Teorija socijalnog identiteta (*Social Identity Theory*) veže se uz ime britanskog socijalnog psihologa Henria Tajfela. Pitanje identiteta središnji je element teorije i u srži svakog sukoba promatranog u ovim okvirima je sukob identiteta. Teorija socijalnog identiteta se veže na teoriju socijalnog učenja (*Social Learning Theory*) prema kojoj frustracije nisu prirodene ni instinktivne već rezultat procesa socijalizacije. Pojedinci se identificiraju s grupom koja im daje osjećaj identiteta i razlikovanja od druge grupe (mi i oni). Grupni identitet pojedincima daje i osjećaj samopoštovanja. Maksimalizacija pozitivnog razlikovanja od druge grupe ističe dimenziju superiornosti u odnosu na drugu grupu. Iako se pojedinci unutar grupe mogu različito ponašati, grupne akcije u konačnici su prepoznatljive. Pozitivni *image* se nastoji održati kroz pozitivni osobni identitet i pozitivni socijalni identitet.

Teorija socijalnog identiteta ima tri elementa: a) socijalna kategorizacija odnosno kognitivna dimenzija koja podrazumijeva stvaranje grupa (mi i oni, crnci i bijelci, kršćani i muslimani, itd.), čime se olakšava razumijevanje socijalne okoline (*ingroup* i *outgroup*), b) socijalna identifikacija odnosno prihvaćanje grupnog identiteta (evaluacijska komponenta) i c) socijalna usporedba odnosno emotivna komponenta što se odnosi na usporedbu grupa: ljubav prema pripadajućoj grupi i mržnja prema rivalima (Bilandžić, 2014:104).

4. POJAM TRANSFORMACIJE

U istraživanju samog procesa transformacije bitno je shvatiti dvije isprepletene dimenzije: preciziranje predmeta analize – što se transformira (vlada, sustav vlasti, režim), te kako se sama transformacija događa, u kojem obliku, kojom brzinom i u kojim etapama, koji politički i društveni akteri sudjeluju u njoj. Transformacija nema posebno značenje već je to viši pojam za sve oblike, vremenske strukture i različite aspekte mijenjanja sustava i promjene sustava, a pod njome se podrazumijevaju mijenjanje režima, promjena režima, mijenjanje sustava i promjena sustava ili tranzicija (Merkel, 2011:52).

4.1. Teorije transformacije

Kako je navedeno u radu Merkela (2011), pedesete i šezdesete godine dvadesetog stoljeća označene su makrosociološkim konceptima Parsonsa (1951, 1969a, 1969b), Lipseta (1959), Barringtona Moorea (1969) i Huntingtona (1968). Osamdesete i početak devedesetih označavaju mikropolitološka razmatranja teorije aktera Schmittera (1985), O'Donnella, Schmittera i Whiteheada (1986) i Przeworskoga (1986, 1991, 1992), koji su postali dominantnim konceptima u empirijskom istraživanju na području transformacije. U devedesetim se godinama pojavljuju komparativne teorijske analize (Karl i Schmitter, 1991; Huntington, 1991; Beyme, 1994; Merkel, 1994; Offe, 1994; Linz i Stepan, 1996; Morlino, 1998; Merkel, Puhle i dr. 2003, 2006).

Postoje četiri velika pravca u istraživanju transformacije: teorije sustava – uzroke traže u privredi i društvu; strukturne teorije – uzroke traže u državi i društvenim klasama; kulturne teorije – uzroke traže u religiji i kulturi; teorije aktera – uzroke traže u genuinoj političkoj sferi djelovanja, od kojih se kao najvažnije za ovaj rad pokazuju kulturalističke teorije i teorije aktera.

Referirajući se na kulturalističke teorije, možemo utvrditi kako su važne duboko ukorijenjene religijsko-kulturne tradicije zato što one za razliku od političkih institucija i društvenih struktura izmiču kratkoročno usmjerenim promjenama. Merkel (2011) smatra kako fundamentalistička religijska kultura sprječava širenje normi i načina ponašanja u društvu koji podupiru demokraciju. Kulturalistička hipoteza može se formulirati na dva načina:

1. Restriktivna verzija – samo je zapadna kultura poticajna osnovica demokraciji, dok je nezapadnim društvima demokracija neprikladna.
2. Umjerena verzija – ne postoji samo jedna (zapadna) civilizacija koja je prikladna osnovica demokracije, nego ima nekoliko vjerskih kultura koje se odnose pozitivno prema demokraciji, dok su ostale izrazito skeptične.

Proučavajući kompatibilnost demokracije s različitim društvima, Huntington (1997) u svojem radu navodi 8 tipova civilizacije: zapadna kultura (liberalizam i protestantizam), latinoamerička (katoličanstvo), japanska, slavensko-pravoslavna, hinduistička, afrička, konfucijanska i islamska. Prva tri tipa religijske kulture su kompatibilna sa zapadnom demokracijom, slavensko-pravoslavna, hinduistička i afrička nisu osobito poticajne za demokraciju ali nisu ni neprijateljske, dok su konfucijanska i islamska kultura nespojive s demokracijom.

Osim gore navedenih religijskih kultura, u održivoj stabilnosti društva važnu ulogu također imaju društvene vrijednosti, socijalne tradicije i historijska iskustva zajednice i suradnje, na koje opet utječu religijske kulture. Vjeruje se kako su same formalne političke institucije nestabilne i da nisu dovoljno „institucionalizirane“ ako nemaju primjerenu društvenu potporu civilne kulture sklone demokraciji.

Društvene vrijednosti i načini ponašanja koji podupiru demokraciju moraju se naučiti, habitualizirati i povijesno akumulirati kao „socijalni kapital“⁵ dugoročnim angažmanom u civilnom društvu. Slijedom toga, dolazimo do zaključka - što je veće društveno povjerenje, vjerojatnija je i društvena suradnja, koja stvara sve veće povjerenje među sudionicima. Moguća su dva izvora društvenog povjerenja: norme uzajamnosti (kratkoročan proces) i mreže kooperativnog civilnog angažmana (dulja razdoblja).

⁵ Socijalni ili društveni kapital možemo opisati kao skup društvenih normi i kulturnih osobina koji utječe na međusobne odnose između pojedinaca ili grupa, nastaje spontano u svakodnevnim interakcijama te samim time stvara i održava mrežu međusobnog povjerenja, omogućavajući suradnju unutar određene društvene zajednice (Putnam, 1995).

Nasuprot drugim teorijama, teorije aktera postavljaju djelatne aktere na mikrorazinu i mezorazinu, čime probijaju dotad statično promatranje strukturnih pretpostavki i zapreka uspješne demokratizacije. Nipošto ne poriču njihove spoznaje, već ih promatraju kao strukture koje označavaju okvire djelovanja aktera koji žele demokratizaciju i njihovih protivnika. Teorije aktera naglašavaju neodređenost političkog djelovanja s obzirom na tijek i ishod promjene sustava. One smatraju da je odluka za ili protiv demokracije, naposljetku, rezultat situacijski određenog, stalno novog definiranja uočenih strategija i mogućnosti djelovanja relevantnih aktera. Oni određuju odluke, primjenjive saveze, procese i procesne obrasce transformacije. Djelovanje aktera pritom se primarno shvaća kao djelovanje elita: sudjelovanje masa samo je kratkoročna, prolazna pojava na početku tranzicije. Dominantni akteri jesu elite. Merkel (2011) navodi kako se unutar teorije aktera raspoznaju dvije glavne struje:

- 1) deskriptivno-empirijska struja (O'Donnell, Schmitter i Whitehead, 1986; Di Palma, 1990)
- 2) deduktivni pristup racionalnog izbora (Przeworski, 1986, 1991; Elster, 1990; Colomer, 1995)

Opredjeljenje za perspektivu teorije aktera nipošto ne znači prihvatiti da akteri uvijek imaju najvažniju ulogu u svim fazama promjene sustava. Osim navedenih uvjeta, to ovisi i o načinu promjene sustava i o respektivnim fazama promjene sustava (Merkel, 2011:75).

5. PROMJENA ETNIČKOG IDENTITETA I TRANSFORMACIJA SUKOBA

Za samu transformaciju etnopolitičkog sukoba, politički su pregovori od velike važnosti, ali su i neizbježno povezani s osnovnim odnosima u zajednici. Mogućnosti političkih vođa da stvaraju kompromise i prihvaćaju nove inicijative ovise o legitimnosti i autoritetu koji proizlaze iz njihovih biračkih okruga, koji mogu biti zabrinuti da su njihove tradicije i osjećaji identiteta ugroženi. Ustrajnost suprotstavljenih identiteta ostaje kao važno pitanje kojim se bave znanstvenici.

Ako kulturne i psihološke razlike nastave egzistirati, one će ugrožavati stabilnost bilo kojeg političkog sporazuma, te je zato potrebno posvetiti pažnju potencijalu promjene identiteta. S vremenom su se razvila četiri teorijska pravca koji proučavaju promjenu identiteta i transformaciju sukoba, koje Smithey (2011) navodi u svom radu.

1. Identitet možemo shvatiti kao promjenjiv te podložan dodatnim promjenama s obzirom na to kako pojedinci i grupe eksperimentiraju s novim identifikacijama i ograničenjima. Etničke kategorije nisu diskretne ili uvijek međusobno isključive. Prema Todd (2004), rezultat eksperimentiranja je „sporo promjenjiva kulturna podloga koja može služiti kao osnova za radikalnije promjene kategorija“. Potrebno je baviti se načinima na koje se različite kategorije identiteta i njihove prakse koje reflektiraju stvaraju i oblikuju u odnosu na društvene i političke promjene (Smithey, 2011:27).

2. Todd (2004) i Wimmer (2005) smatraju kako se pristupi zasnovani na radu Pierrea Bourdieua o teoriji polja i *habitusu* računaju kao značajan utjecaj identiteta u oblikovanju društvenih akcija i intervenirajućih pritisaka i inicijativa za prilagodbu promjenjivim strukturama prilika ili prijetnji. U modelima „teorije polja“, etničke granice se temelje i mijenjaju na prijepornom društvenom polju unutar kojeg pojedinci i grupe slijede svoje interese. Samo polje je strukturirano odnosima moći unutar kojeg igrači koriste različite vrste kapitala u procesu održavanja i rušenja konfiguracije gore navedenoga, gdje pojedini akteri posjeduju ekonomske, a drugi kulturalne resurse, kao prestiž, što im omogućuje da utječu na druge i oblikuju način na koji se interakcije odvijaju. Habitus predstavlja setove dispozicija koji sudionicima pružaju nesvjestan „smisao igre“ ili „praktički set“ za daljnje djelovanje. Na kraju se može reći kako etničke granice zapravo predstavljaju proizvod mnogostrukih interakcija unutar raspona pojedinaca, organizacija i institucija čije relativne pozicije moći mogu biti u odnosu međusobnih strujanja. Ipak, akteri ne mogu samo tako proizvoditi ili adaptirati etničke identifikacije. U Bourdieuovom društvenom polju, oni djeluju pod fundamentalnim utjecajem njihovog habitusa. Shodno tome, Wimmer (2005) smatra kako za pojedince ili grupe promjena same rutinizacije postaje naročito teškom tamo gdje su kulturalne razlike čvrsto utemeljene (Smithey, 2011).

3. Sadržaj, tekstovi, objekti i aktivnosti kroz koje se stvaraju etničke granice postaju sve značajnijom komponentom konstrukcije etničkog identiteta. Na taj način, razlike među kategorijama identiteta postaju fundamentalne za sam koncept identiteta. Todd (2006) smatra kako signaliziranje različitosti i sličnosti kroz simbole i prakse može varirati od nečije identifikacije kroz markere poput jezika, odjeće i ponašanja pa sve do konstrukcije njihovih svjetonazora kroz koje ljudi interpretiraju društvene akcije oko njih te kroz koje izvlače emocionalnu satisfakciju.

Male promjene u mitovima, slikama, sloganima i ostalim dugoročno utemeljenim kulturalnim praksama otvaraju mogućnost za promjene unutar kategorija – akumulacijom svih tih promjena dolazi do promjene karaktera kategorija. „Kulturalne stvari“ su iznimno važne jer ne djeluju pojedinačno, već međusobno surađuju i sadržavaju potencijal za oblikovanje etničke kategorije, te je iz tog razloga važno uvidjeti razliku između onih slika koje prenose prijete i sektaške doktrine i onih koje slave kulturalne razlike (Smithey, 2011).

4. Ako je kulturalna građa bitna, onda su i oni koji je sponzoriraju, autoriziraju, stvaraju i sudjeluju u njoj također bitni. Aktivisti i vođe lokalnih zajednica se smatraju odgovornima za stvaranje kulturalne građe pomoću koje se ostali pripadnici zajednice mogu identificirati s etničkom kategorijom. Objavljivanjem različitih knjiga i pamfleta, planiranjem događaja, naručivanjem javne umjetnosti i mnogim drugim slučajevima, zapravo se doprinosi višeslojnoj i osporavanoj, no prepoznatljivoj, prema Andersonu (1991) „zamišljenoj zajednici“ (Smithey, 2011). Ipak, ovo nije jednostavan proces jer se rijetko nađe univerzalno dogovoren koncept „zajednice“ – mnogi akteri dijele mnoge iste narative i prakse koje ulaze u kolektivnu narativu, pokušavajući pridati svoj vlastiti doprinos razumijevanju podijeljene povijesti. Iz tog je razloga bitno usmjeriti pažnju na „eticitet u stvaranju“ (Berbrier, 2000) kroz „praćenje agenata etniciteta kroz društvo“ za vrijeme njihovog eksperimentiranja s kolektivnim identitetom. Rad takvih agenata je bitan jer simbolički prikazi koje oni razvijaju pridonose stvaranju kolektivnih identiteta koji na kraju utječu na izbore u budućim akcijama, što je zapravo temelj konstruktivističkog pristupa: podijeljeni osjećaj identiteta je konstruiran kad je signaliziran i artikuliran drugima kroz jednostavne svjetovne načine u dnevnom životu. Eksperimentiranje s novim konfliktnim strategijama te pomicanje prema uvjerljivim konfliktnim metodama može pokrenuti ponovnu procjenu kolektivnog identiteta, pa čak i njegovo redefiniranje.

Budući da je etnički identitet zapravo zajednički koncept, on ima značenje samo kada je kao takav prepoznat od strane onih koji sudjeluju u njemu te ga konzumiraju, što se događa kada ljudi sudjeluju u kulturalnim događajima ili im samo prisustvuju. Cilj je stvoriti emotivnu povezanost publike s akterom i tekstom te time omogućiti uvjete za projektiranje kulturalnog značenja od izvedbe do publike. Autentične izvedbe koje dosegnu kateksiju sposobne su „spojiti“ zajedničke kulturalne reference na način da akteri i publika zajedno sudjeluju u konstrukciji zajedničkog realiteta. Kako ekspresije zajedničkog identiteta počinju dobivati nove kvalitete, tako se i granice samog identiteta redefiniiraju.

Tko smo „mi“ je fundamentalno pod utjecajem akcija koje odobravamo ili poduzimamo, što one koji organiziraju simboličke akcije postavlja u utjecajan položaj te ujedno naglašava konstrukciju identiteta i njegovu promjenu (Smithey, 2011).

5.1. Transformacija sukoba i konstruktivni sukob

Odnos između kolektivne akcije u konfliktnim situacijama i kolektivnih identiteta čini centralni element etnopolitičkih konflikata. Iskustvo konflikta uvelike ovisi o metodama koje oponenti koriste te samim time utječu na narav sukoba koji zatim može poprimiti destruktivni ili konstruktivni oblik – zastrašivanje, prijetnje i nasilje potiču strah, nepovjerenje i očaj, dok nenasilne metode, s druge strane, pružaju veće šanse za komunikaciju, a samim time i prilike za razvoj povjerenja i odnosa. Deutsch (1973) ukazuje na razliku koja postoji između destruktivnog i konstruktivnog sukoba, u čijoj se srži nalazi nasilje. Destruktivni je sukob okarakteriziran nasiljem i željom jedne grupe da povrijedi drugu, gdje se najčešće zaboravljaju izvorni oblici sukoba te se u centar postavlja njihov kompetitivni odnos. Iako nasilje polarizira grupe, oni manje nasilni oblici konflikta otvaraju mogućnost za razvoj konstruktivnog oblika sukoba u kojem suprotstavljene strane uzimaju u obzir ciljeve druge strane i pokušavaju doći do prihvatljivog rješenja u obostranu korist te je iz tog razloga potrebno sjevernoirsku situaciju sagledati kroz drugačiju perspektivu, onu u kojoj se sukob transformira.

Temeljne promjene u etničkom identitetu su moguće i često predstavljane kroz temeljne promjene u kolektivnoj akciji, pogotovo kroz simboličke i ritualne prikaze. U transformaciji sukoba, prvi je korak shvatiti da sukob, kojeg uglavnom povezujemo s nasiljem, nastavlja postojati i nakon što ono prestane. On se nastavlja kroz političke i simboličke borbe, drugačije od onih oružanih. Zato pričamo o transformaciji sukoba kroz kontinuum, prelazeći s nasilja i zastrašivanja na druge oblike konflikta koji zahtijevaju veći stupanj komunikacije, pa čak i suradnje. „Transformacija sukoba“ ima prednost zadržavanja koncepta sukoba za one koji, i to s dobrim razlogom, ne mogu samo tako prijeći iz ratnog stanja u ono mirno.

6. SLUČAJ SJEVERNE IRSKE

6.1. Sjevernoirski sukobi

Sukobi u Sjevernoj Irskoj traju već dulje vrijeme, a njihove korijene možemo potražiti u dalekoj povijesti, onda kada je Engleska 1171. osvojila neovisnu Irsku, što postaje temeljem svih kasnijih događaja. Prvih je nekoliko stoljeća politički i kulturni utjecaj Engleske na Irsku, koja je ostala zasebna država koja je s Engleskom dijelila vladara, bio ograničen. Razvoj reformacije u Engleskoj, uz istovremeni ostanak katoličanstva u Irskoj, predstavljao je povijesnu prekretnicu u odnosu između Engleske i Irske. Iz straha kako bi neprijatelji Engleske (Španjolska i Francuska) mogli preko Irske napasti njihovu državu, započeli su s pokušajem kolonizacije Irske, prilikom čega su koristili tzv. politiku *plantationa* pod čime se podrazumijevalo čišćenje domicilnog stanovništva sa sjeveroistoka Irske i naseljavanje tih područja pouzdanim doseljenicima iz Engleske i Škotske. U narednom razdoblju protestante se smatralo vlasnicima bogatstva, moći i zemlje, dok su katolici bili obespravljeni i smatrani neprijateljima države. Izuzev gubitka vlastite države, irski je narod u određenoj mjeri izgubio i vlastitu slobodu. Nezadovoljni svojim položajem, republikanci 1798. pokreću ustanak. Tim je činom Engleska uvjerena kako jedino kroz stvaranje unije Britanije i Irske mogu ostvariti britansku sigurnost te izglasavaju Zakon o ujedinjenju (*Act of Union*) 1800. godine. Većina irskog naroda novonastalu uniju nikada nije prihvatila, te se tijekom 19. stoljeća pojačava napetost između katolika i protestanata u Irskoj. U drugoj se polovini stoljeća među katolicima razvio snažan pokret za samoupravu (*Home Rule*). Kroz naredno razdoblje, sve do 1921., Irska je pokušavala izboriti neovisnost od Ujedinjenog Kraljevstva⁶, to jest Velike Britanije. Sva su ta nastojanja rezultirala podjelom irskog otoka na dva dijela, kada je uveden Zakon o upravljanju Irskom (*Government Ireland Act*) 1920. Pregovori o podjeli su završili 6. prosinca 1921. čime su stvorene Slobodna Irska Država (*Irish Free State*) koja 1949. prekida sve veze s Britanijom i postaje Republika Irska. Drugi je dio Sjeverna Irska (*Northern Ireland*) u čiji je sastav ušlo šest od ukupno devet okruga povijesnog Ulstera i koja je ostala u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva (Bilandžić, 2014).

⁶ Ujedinjeno Kraljevstvo je unija koju čine Engleska, Škotska, Wales i Sjeverna Irska. Službeni naziv države je Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske (*United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*). U svakodnevnoj se praksi često griješi vezano za uporabu službenog naziva države – odgovarajući pojam za cijelu državu jest Ujedinjeno Kraljevstvo i Britanija, dok Velika Britanija označava samo „veliki britanski otok“ (Englesku, Škotsku i Wales), te ne uključuje Sjevernu Irsku (Bilandžić, 2005).

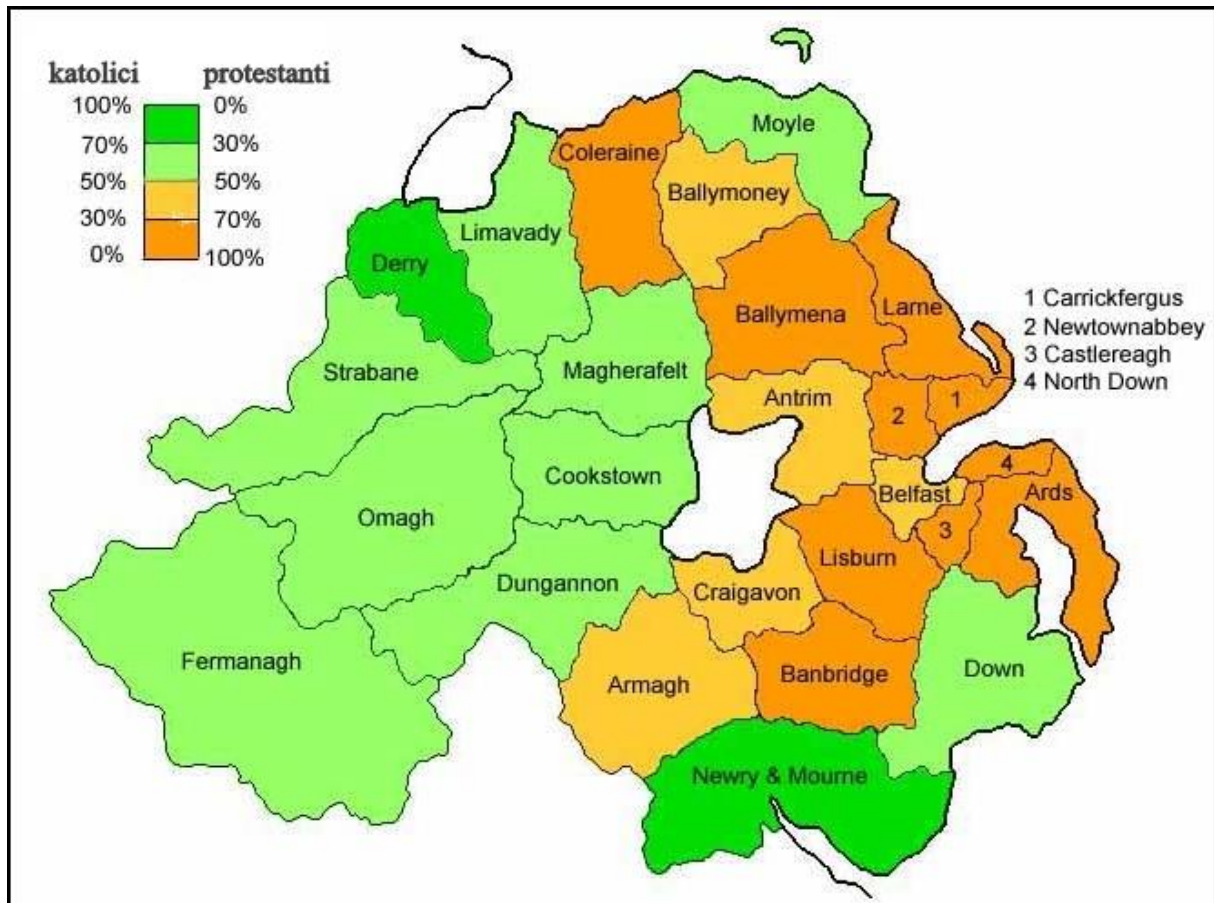
Do kraja 1969., temeljni problem predstavljaju odnosi između gore navedenih novonastalih političkih i teritorijalnih cjelina. 1969. godina se pokazuje kao prekretnica na kojoj sjevernoirski sukob počinje uzimati svoj zamah u modernom smislu, gdje aktualno stanje počinje poprimati dimenzije unutarnjeg oružanog sukoba. Temeljni se uzroci sukoba nalaze u odnosu između protestanata i katolika, dvaju različitih identiteta koji se nalaze u sukobu na istom teritoriju. Iz tog je razloga za samo razumijevanje sjevernoirskih sukoba više nego važno dublje shvaćanje stanja odnosa između dviju vjerskih zajednica, a što sa sobom također nosi i određenu povijesnu konotaciju.

6.2. Podjela na protestante i katolike

Kao što je ranije navedeno, 1921. godine dolazi do podjele na sjeveru Irske. Određeni je dio pripao Sjevernoj Irskoj nastaloj iz provincije Ulster⁷, a koju su uglavnom naseljavali protestanti. Ostatak teritorija je postao Republika Irska, većinom nastanjena katolicima. Uzevši to u obzir, postaje očito kako su u Irskoj katolici većina, a protestanti manjina. Sjeverna se Irska nalazi u obrnutoj situaciji, te su katolici u diskriminirajućem položaju jer je tamo ostala živjeti značajna katolička manjina, čineći tada oko trećinu ukupnog stanovništva (*Slika 1* prikazuje religijsku distribuciju stanovništva 2001.). Narednih pedeset godina unionisti/protestanti dominiraju Sjevernom Irskom, dok su katolici ostali bez gotovo ikakvih prava: političkih prava, prava na zapošljavanje, prava na stan, itd. Tu se dugogodišnju diskriminaciju katolika i smatra osnovnim povodom početka suvremenog sjevernoirskog sukoba. U svemu tome, svoju je ulogu odigrala i vlada iz Londona koja je smatrajući irski problem riješenim nakon podjele otoka, posvećivala premalo pažnje sjevernoirskim pitanjima. To je omogućilo sjevernoirskim vlastima podjarmljivanje katoličke manjine, te je ujedno izazvalo i odgovor katolika u obliku njihovih zahtjeva za poboljšanjem vlastitog položaja. U pitanju su bili zahtjevi političkog karaktera usmjereni na reformu sjevernoirskih institucija i načina upravljanja njome, ali su građanski marševi pomoću kojih se te zahtjeve isticalo postali mjestom nasilja koje je ubrzo eskaliralo na obje strane (Bilandžić, 2014).

⁷ Ulster je jedna od četiri tradicionalne irske pokrajine. Ovaj izraz se često upotrebljava i kao sinonim za Sjevernu Irsku iako Sjeverna Irska pokriva samo dvije trećine Ulstera. Ulster se sastoji od devet okruga. Od toga šest okruga (Antrim, Armagh, Down, Fermanagh, Londonderry/Derry i Tyrone) tvore Sjevernu Irsku, odnosno ostali su u sastavu Ujedinjenog Kraljevstva nakon Englesko-irskog sporazuma iz 1921. Ostala tri okruga (Cavan, Monaghan i Donegal) ulaze u sastav Republike Irske (Bilandžić, 2005).

Slika 1: RASPORED KATOLIČKOG I PROTESTANTSKOG STANOVNIŠTVA (IZRAŽEN U POSTOCIMA) U LOKALNIM DISTRIKTIMA PREMA POPISU STANOVNIŠTVA IZ 2001.

Izvor: Conflict Archive on the Internet (CAIN), CAIN Web Service, prikazano na: <http://cain.ulst.ac.uk/images/maps/>, učitano 2. siječnja 2015.

U slučaju eventualnog ujedinjenja Irske, protestantska bi većina u Sjevernoj Irskoj zapravo postala manjina u „cjelokupnoj“ Irskoj, iz čega je shvatljivo zašto im je odgovarao trenutni položaj. Kao dodatak tome, oni su ujedno u uskoj vezi s Ujedinjenim Kraljevstvom, to jest Unijom. Shodno tome ih se označava i kao „unioniste“⁸ ili „lojaliste“.

⁸ Unionizam je, prije svega, politička orijentacija koja sadrži tri temeljna elementa: protestantsku religiju, privrženost britanskoj kruni i supremaciju. Upravo zbog toga što je to politička orijentacija sve do početka suvremenog sukoba unionizam je, unatoč činjenici da su unutar njega postojale razlike u pogledu podrijetla i vjerske pripadnosti njegovih članova, ostao stabilan i homogen pokret posvećen očuvanju protestantskih interesa i pozicije Sjeverne Irske unutar Ujedinjenog Kraljevstva (Bilandžić, 2005).

S druge strane, katolici u Sjevernoj Irskoj žele ujedinjenje s Republikom Irskom kako bi se oslobodili svog položaja oštećene manjine. Budući da žele irsku nacionalnu državu, njih se označava kao „nacionaliste“. Iz svih gore navedenih razloga, u raspravi o protestantima i katolicima se ujedno govori i o unionistima i nacionalistima. Izuzev tih dviju interesnih skupina, postoje i one druge, poput onih koje žele suverenu Sjevernu Irsku, ali ujedno i neovisnu o Ujedinjenom Kraljevstvu te bez izražene želje za ujedinjenjem s Republikom Irskom. Ovakva političko-teritorijalna podjela, uz postojanje izraženih manjina i većina, te različitih tendencija, ujedno predstavlja i glavni uzrok sukoba. Društvena segregacija je dvije zajednice dovela do one razine netrpeljivosti na kojoj se smatralo kako je sukob, onaj nasilnog oblika, jedino moguće rješenje. Iz tog se razloga sukob može promatrati i kao sukob identiteta, na gotovo svim društvenim razinama.

7. DIMENZIJE I ASPEKTI SJEVERNOIRSKIH SUKOBA

Ono što je u samom početku predstavljalo svojevrsni pokret za jačanje položaja i prava katolika u Sjevernoj Irskoj, ubrzo se pretvorilo u stanje slično građanskom ratu. Neki čak i smatraju kako je to zapravo bio građanski rat⁹. Nakon niza nasilnih konflikata koji su eskalirali do krajnje mjere, britanska vlada je u kolovozu 1969. godine poslala vojsku sa zadatkom zaustavljanja nasilja i razdvajanja dviju zaraćenih strana. Ipak, ni godinu dana nakon dolaska vojske situacija nije bila nimalo bolja. Razlika između polariziranih identiteta je bila samo intenzivirana, upravo zbog britanskog uplitanja u sukob, te iskazivanja podrške jednoj od dviju strana. Britanci su svoju potporu htjeli pružiti unionistima, što je i razumljivo. Plan im je također bio i poraziti IRA-u¹⁰ (*Irish Republican Army*), koja je predstavljala irsku republikansku vojnu organizaciju. IRA, kao oružano krilo republikanskog pokreta, se zalagala za ujedinjenje irskog naroda i nije podržavala ovisnost o Britaniji, te o britanskoj vlasti. Kao drugo krilo republikanskog pokreta, ono političko, razvija se Sinn Fein (*Ourselves Alone – Mi sami*). Do podjele u republikanskom pokretu je došlo zbog različitog pogleda na sredstva (politička/vojna) za ostvarenje konačnog cilja – stvaranja jedinstvene irske države. Drugi značajni raskol unutar republikanaca dogodio se početkom suvremenog sjevernoirskog sukoba 1969.

⁹ Pravno određenje (građanskog) rata vidi u: Andrassy, 1990:559-604; *Pravni leksikon*, 1964.:259.

¹⁰ Irska republikanska armija bila je irska republikanska revolucionarna vojna organizacija nastala iz organizacije Irskih volontera (*Irish Volunteer Force*), ustanovljenih 25. studenog 1913. i koji su u travnju 1916. započeli Uskršnji ustanak (*Easter Rising*). IRA je vodila gerilsku kampanju protiv britanske vlasti u Irskoj za vrijeme Irskog rata za nezavisnost od 1919. do 1921., s namjerom stvaranja slobodne Irske države sa Sjevernom Irskom kao njenim sastavnim dijelom (Bilandžić, 2004).

Tada su dramatični događaji i eskalacija nasilja u Sjevernoj Irskoj uvjetovali nastanak 'Privremene' irske republikanske armije (*Provisional Irish Republican Army* - PIRA). PIRA nije uzrok sjevernoirskih "Nevolja", ona je njihova posljedica. Početkom izbijanja sukoba, unutar republikanskog pokreta vodile su se diskusije kojim sredstvima (političkim ili nasilnim) nastaviti daljnji put ka ostvarenju cilja. Različiti pogledi doveli su do raskola unutar republikanskog pokreta i stvaranja dviju organizacija u prosincu 1969. godine: 'Službene' Irske republikanske armije (*Official Irish Republican Army* – OIRA) koja je preferirala politička sredstva borbe i 'Privremene' irske republikanske armije (*Provisional Irish Republican Army* - PIRA) koja se zalagala za pružanje zaštite katoličkom stanovništvu uporabom oružja (Bilandžić, 2004).

Zbog gore navedenih nastojanja britanske vojske i vlasti, njihova se „privremena“ misija otegnula, može se reći, sve do danas. Sjevernoirski sukobi su unutarnji, ali i međunarodni sukobi. Pod unutarnjom dimenzijom sukoba, podrazumijevaju se sukobi između navedenih različitih frakcija te nastojanja Ujedinjenog Kraljevstva da putem svojih legalnih institucija onemogući daljnje nereda i sukobe. Također je jasno kako sukob ima međunarodnu dimenziju s obzirom na činjenicu da su se u njegovo rješavanje uključile i Republika Irska, a zatim i određene međunarodne institucije (npr. Europski sud za ljudska prava), kao i SAD. Ovisno o različitim stajalištima, poput onog pravnog ili politološkog, postoje i različita mišljenja o tome jesu li sjevernoirski sukobi zapravo rat ili nisu. Prema pravnom gledištu, nisu zadovoljeni svi međunarodni kriteriji i obilježja rata, dok prema politološkom jesu. Bez obzira na moguća stajališta, očito je kako je stanje u Sjevernoj Irskoj nalikovalo na rat. Bez ikakve sumnje, riječ je o jednom od najdugotrajnijih i najnasilnijih sukoba u suvremenoj povijesti Europe (Bilandžić, 2005). Referirajući se na veći broj različitih definicija rata¹¹, dolazimo do zaključka kako je sjevernoirski sukob zapravo pokazao obilježja rata, osobito u pojedinim fazama. Nekoliko elemenata dokazuje tu tvrdnju:

- a) sjevernoirski sukob je totalni sukob suprotstavljenih strana;
- b) strane u sukobu imaju suprotstavljene ciljeve;
- c) svaka od strana u sukobu ima izgrađene organizacije (političke, oružane, itd.) za ostvarenje ciljeva;

¹¹ Usporedni prikaz većeg broja različitih definicija rata, detaljnije na: *The Philosophy of War, What is War, The Internet Encyclopedia of Philosophy*, prikazano na <http://www.iep.utm.edu/war/>

d) tijekom sukoba vođena su organizirana oružana djelovanja koja su uključivala različite oblike oružane borbe (gerilska djelovanja, teroristička djelovanja).¹²

Iz svega navedenoga, više je nego očito kako se radi o vrlo složenom problemu, kojeg se može promatrati iz različitih aspekata. Spomenute su različite političke težnje unionista i nacionalista, te treće skupine koja želi samostalnu Sjevernu Irsku, neovisnu o britanskoj kruni. Unionisti su većinom protestanti, a nacionalisti su većinom katolici – dodatnu dubinu problema predstavlja činjenica da su katolici bili sustavno diskriminirana manjina u Sjevernoj Irskoj (Bilandžić, 2005).

Iako se protestante i katolike, kao članove vjerskih zajednica, često upotrebljavalo kako bi se opisalo i istaknulo najoštriju podjelu u Sjevernoj Irskoj, za mnoge se sadržaj tih dvaju identiteta ne očituje samo kroz vjerska pitanja. Složenost pitanja identiteta potvrđuje i činjenica kako se stanovnici Sjeverne Irske mogu smatrati (oni sami sebe smatraju) i Ircima, i Britancima, i Ulstercima, i Sjeverno-Ircima. Pri svemu tome se katolici izražavaju kako (većinom) pripadaju irskom identitetu, dok su protestanti podijeljeni između pojedinih identiteta¹³. Ovdje je bitno napomenuti kako Ulster i Sjeverna Irska nisu isti teritorij. Ulster je povijesno područje koje tehnički više ne postoji, a Sjeverna Irska obuhvaća šest od bivših devet okruga koji su postojali u prijašnjem Ulsteru. Iz tih različitih osjećaja pripadnosti i identiteta ujedno proizlazi i važnost vjerskog pitanja, a gdje se možda može naći i jedan od motiva sukoba.

Kroz lojalnost prema britanskoj zastavi, vidljivo je kako protestanti nacionalni identitet doživljavaju kao identitet britanskog ili irskog otoka, dok katolici svoj identitet smatraju pretežno irskim, zahtijevajući irsku neovisnost. To i nije teško shvatiti, s obzirom na to da su kroz povijest područje Ulstera, to jest Sjeverne Irske naseljavali Englezi i Škoti, kao dio sustavnog plana Velike Britanije kojim je htjela uspostaviti veću moć nad tim područjem. Ovo je također još jedan dokaz kompleksnosti sjevernoirskih sukoba (Smithey, 2011).

¹² U razdoblju 1970.–1976. je poginulo gotovo 50% (1.752 ljudi ili 49,7% od ukupnog broja ubijenih i 17.720 ranjenih ili nešto manje od 38% ukupno ranjenih) od ukupnog broja poginulih u sjevernoirskom sukobu (Bilandžić, 2005:134).

¹³ Detaljnije u: 2012 NILT Survey, prikazano na <http://news.ulster.ac.uk/releases/2013/7000.html>

7.1. Aspekti sjevernoirskog sukoba

Sjevernoirski sukob možemo promatrati s mnogo različitih motrišta. Hunter (1982) razlikuje četiri vrste teorija sjevernoirskog sukoba pomoću kojih objašnjava taj sukob: političke teorije, religijske teorije, ekonomske teorije i psihologijske teorije (Bilandžić, 2005). Vodeći se tom kategorizacijom, John White (1991:26-111) razlikuje četiri motrišta sukoba: vjersko, gospodarsko, političko i psihologijsko.

U srži istraživanja vjerskog aspekta sjevernoirskih sukoba nalazi se utjecaj religije na stanovnike, posebice katoličke i protestantske, te na uzroke i razmjere sukoba. Vjera se nalazi u centru sukoba, zajedno s pitanjima u pogledu konačnog ustavnopravnog statusa Sjeverne Irske, ponajviše zbog postojanja proturječnih vrijednosti unutar dviju zajednica, a čiji se efekti osjećaju u gotovo svim sferama života. Ipak, nameće se pitanje da li je religija centralni uzrok sukoba ili je ona tek paravan za sukob dviju zajednica u drugim pitanjima. Dubina na kojoj se konflikt nalazi seže puno dublje od vjerske dimenzije. Uz vjerske, postoje i sociopolitički, te socioekonomski faktori. Iz tog se razloga može smatrati kako sukob nije vjerski u tolikoj mjeri koliko se čini, već je otežavajuća okolnost ta što se protestantske i katoličke zajednice više razilaze po nizu drugih pitanja, poput onih političkih, ekonomskih, gospodarskih, sigurnosnih i dr. Unatoč tome što su gore navedeni razlozi vrlo snažni, neki smatraju kako oni sami nisu izričiti uzrok sukoba. Čini se da bi i jedno i drugo moglo biti točno. Upravo je iz tog razloga problem toliko kompleksan te se ne može reći kako je uzrok sukoba isključivo, ali i da nije, vjerska nesnošljivost i međusobno neuvažavanje. Čini se da je glavni uzrok sukoba neuvažavanje cjelokupnog identiteta, a čije bitno obilježje čini pitanje vjere. Na kraju svega, pojavljuje se znatan jaz između dviju vjerskih zajednica, što se jasno očituje u pitanjima endogamije (Compton, 1997 prema: Bilandžić, 2005) i segregacije po pitanju obrazovanja, a zatim i drugim pitanjima. Katolici i protestanti sklapaju brakove isključivo unutar vlastitih zajednica, a taj se uzorak nastavlja i u pitanju obrazovanja. Upravo elementi segregiranog obrazovnog sustava i endogamije najviše pridonose podjeli sjevernoirskog naroda¹⁴. Ipak, vjera i segregacije na različitim društvenim razinama ne uzrokuju izravno sukob, već ga samo intenziviraju.

¹⁴ Istraživanja društvenih stavova iz 2001. godine pokazuju da 85% sjevernoirskog stanovništva (81% katolika i 89% protestanata) misli da će vjera uvijek biti onaj utjecajni čimbenik koji će uvjetovati različite osjećaje i stavove ljudi jednih prema drugima u Sjevernoj Irskoj (Bilandžić, 2005:144).

Kada bi vjera zaista bila glavni uzrok podjele, postojale bi samo dvije vjerske zajednice, što u Sjevernoj Irskoj nije slučaj. Antropolog Richard Jenkins (2001) smatra kako se, unatoč vjerskoj dimenziji, sjevernoirski sukob ne događa zbog vjerskih razloga¹⁵. Postaje očito kako je sukob prvenstveno baziran na području politike, zatim na religiji i ostalim dimenzijama sukoba.

Tablica 1: IZJAŠNJAVANJE KATOLIKA I PROTESTANATA PO PITANJU IDENTITETA U RAZDOBLJU 1968.-2001. (IZRAŽENO U POSTOCIMA)

Vrsta identiteta	Godina											
	1968.		1978.		1986.		1989.		1993.		2001.	
	P	K	P	K	P	K	P	K	P	K	P	K
Britanski	39	20	67	20	65	6	68	6	69	12	65	9
Irski	20	76	8	69	3	61	3	60	2	61	2	62
Ulsterski	32	5	20	6	14	1	10	2	15	1	9	1
Sjevernoirski	–	–	–	–	11	20	16	25	11	24	19	23
Ostalo	9	–	5	5	7	12	3	7	3	2	5	5
Ukupno	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Zbog zaokruživanja zbroj pojedinih kolona nije 100.

P – protestanti; K – katolici

Izvor: *Bilandžić (2005)*

Politički se aspekt sjevernoirskog sukoba istražuje kroz više kategorija, od kojih su najbitnije pitanje identiteta katoličke i protestantske zajednice, te njihove političke težnje (White, 1991). U pogledu ustavnopolitičkih okvira, očito je kako su težnje dviju zajednica sasvim suprotne. Obje strane pokušavaju ostvariti pravo na samoodređenje i život u vlastitoj državi prema njihovim preferencijama. I katolici i protestanti cjelokupni irski otok smatraju prostorom na kojem žele ostvariti gore navedena prava. Nepomirljivost zajednica proizlazi iz toga što i jedni i drugi polažu pravo na isti teritorij, dok ne postoje nikakvi dogovoreni opći kriteriji o ostvarivanju prava na samoodređenje. Umjesto pokušaja pregovora i postizanja sporazuma na obostranu korist, dva polarizirana identiteta nastavljaju sa sukobima, uvjereni kako će samo nasilnim oblikom sukoba postići svoje željene ciljeve, kako na političkoj, tako i na drugim razinama.

¹⁵ Potrebno je istaknuti kako pojmovi „katolik“ i „protestant“ u Sjevernoj Irskoj nemaju uobičajeno, isključivo religijsko značenje, već uključuju kombinaciju povijesnih, nacionalnih, socijalnih, političkih i ekonomskih aspiracija i privrženosti (Bilandžić, 2005:143).

Tablica 2: IZJAŠNJAVANJE KATOLIKA I PROTESTANATA U POGLEDU KONAČNOG USTAVNOPRAVNOG STATUSA SJEVERNE IRSKE U RAZDOBLJU 1989.-2001. (IZRAŽENO U POSTOCIMA)

Ustavnoopravni status Sjeverne Irske	Godina											
	1989.		1990.		1991.		1993.		1994.		2001.	
	P	K	P	K	P	K	P	K	P	K	P	K
Dio Ujedinjenog Kraljevstva	93	32	93	33	92	35	90	36	90	24	79	15
Jedinstvena Irska	3	56	5	55	4	53	5	49	6	60	5	59
Druge opcije	2	4	1	5	1	2	4	5	3	7	7	9
Ne zna	2	7	1	6	1	7	1	10	1	8	10	17
Nisu odgovorili	–	1	–	1	1	2	–	1	–	1	–	–
Ukupno	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Zbog zaokruživanja zbroj pojedinih kolona nije 100.

P – protestanti; K – katolici

Izvor: *Bilandžić (2005)*

Iako u manjoj mjeri od onog političkog ili religijskog, gospodarski aspekt također ima važnu ulogu u stvaranju jaza među zajednicama u Sjevernoj Irskoj. Dugogodišnje podjarmljivanje katoličkog dijela stanovništva ostavilo je značajan otisak na njihovom životnom standardu. Iz tog su razloga i pokrenuti katolički revolti krajem 1960-ih, te se na njima u potpunosti temelje.

Tablica 3: SASTAV ZAPOSLENIH U SJEVERNOJ IRSKOJ, 1990.

Spol	Protestanti		Katolici		Nepoznato		Ukupno	
Muškarci	123,202	63.9%	57,979	30.1%	11,491	6.0%	192,672	55.1%
		[68.0%]		[32.0%]				
Žene	91,489	58.4%	57,287	36.6%	7,952	5.1%	156,728	44.9%
		[61.5%]		[38.5%]				
Ukupno	214,691	61.4%	115,266	33.0%	19,443	5.6%	349,400	100.0%
		[65.1%]		[34.9%]				

*Ako se izuzmu oni za koje se ne može utvrditi pripadnost zajednici, tada se broj zaposlenih u Sjevernoj Irskoj 1990. sastojao od 65.1% protestanata i 34.9% katolika.

Izvor: *Russell (2012)*

Kao posljedica pedesetogodišnje diskriminacije, pojavio se svakodnevni osjećaj katolika kako se nalaze u neravnopravnom položaju, koji im onemogućuje dostojan život. Razlike između protestantskog i katoličkog životnog standarda su bile više nego očite, gotovo dvije trećine zaposlenih u Sjevernoj Irskoj 1990. godine su sačinjavali protestanti (65.1%, dok su katolici sačinjavali 34.9% radne snage).

Tablica 4: SASTAV ZAPOSLENIH U SJEVERNOJ IRSKOJ (SVI ZAPOSLENI), 2001.

Spol	Protestanti		Katolici		Nepoznato		Ukupno	
	Muškarci	140,312	59.0%	85,371	35.9%	11,948	5.1%	237,631
		[62.2%]		[37.8%]				
Žene	132,106	54.6%	98,719	40.8%	11,061	4.6%	241,886	50.4%
		[57.2%]		[42.8%]				
Ukupno	272,418	56.8%	184,090	38.4%	23,009	4.8%	479,517	100.0%
		[59.7%]		[40.3%]				

*Pod sintagmom „svi zaposleni“ se misli na činjenicu da je 2001. započelo promatranje i honorarno zaposlenih (16 radnih sati tjedno ili manje) čime je prvi puta bilo omogućeno promatranje cjelokupne radne snage u Sjevernoj Irskoj.

** Ukoliko se iz statistike isključe oni za koje se ne može utvrditi pripadnost zajednici, tada se broj zaposlenih u Sjevernoj Irskoj 2001. sastojao od 59.7% protestanata i 40.3% katolika.

Izvor: *Russell (2012)*

Ipak, dvadeset godina kasnije, izgledi na tržištu rada se izjednačavaju te 2010. godine protestanti čine 54.1% radne snage, dok se udio katolika među zaposlenima popeo na 45.9% te se prema trenutnom stanju čini kako su se dvije zajednice gotovo izjednačile u gospodarskom aspektu (Russell, 2012).

Gledano iz psihologijskog aspekta, ponašanje protestanata i katolika u novije vrijeme, ali i prije, ukazuje na to da obje zajednice djeluju unutar iste paradigme. Pri tome se misli kako su zahtjevi i nastojanja obje strane opravdani, ali im se mogu naći i protuargumenti; realizacija njihovih ciljeva je nemoguća bez oduzimanja nečega drugoj strani; obje su zajednice okarakterizirane duboko ukorijenjenim, teško promjenjivim i isključivim stavovima u pogledu na sukob; percepcija se najčešće pokazuje važnijom od istine, a djelovanje druge strane se gotovo uvijek doživljava kao opasnost¹⁶.

¹⁶ Ovo se ponašanje može objasniti primjenom elemenata iz koncepta tzv. sigurnosne dileme (Bilandžić, 2005).

Kod obje zajednice osjećaji igraju bitnu ulogu, te uvelike utječu na samu narav sukoba, zbog čega se nalaze u iracionalnom stanju što samo pogoduje donošenju iracionalnih odluka, a koje dalje potiču ekstremizam na objema stranama i neizbježan porast nasilja (Bilandžić, 2005:142-151).

7.2. Sukob identiteta: glavni uzroci

Pitanje identiteta predstavlja ključnu ulogu u sjevernoirskim konfliktima jer u određenom smislu odražava obrasce shvaćanja i razumijevanja etničkih i drugih grupa, kako bi se interpretirale akcije drugih grupa, to jest suparnika. Jedan od većih problema također predstavlja i osjećaj pripadnosti određenom identitetu, te prihvaćanje identiteta drugih interesnih skupina koje se nalaze unutar sjevernoirske države. Ljudi se međusobno dijele u etničke grupe ili etničke zajednice¹⁷, a pripadnici su jedne grupe specifični po njihovom zajedničkom identitetu i, najčešće, zajedničkom srodstvu i porijeklu u smislu nasljedstva. Etnički identitet uključuje prepoznatljive specifičnosti određene grupe, a zajedno s time i osobni osjećaj pripadnosti. Prilikom određivanja identiteta, koriste se i primjenjuju široki kriteriji. Kod Sjeverne Irske se pojavljuje specifičan problem – ne može se reći kako postoji zajednički identitet i najčešće zajedničko srodstvo, te iz tog razloga dolazi do pojave dva različita identiteta. Asortiman različitih političkih, religijskih i kulturnih tradicija koje se mogu naći u Sjevernoj Irskoj svrstava se i poistovjećuje u međusobno različite protestantsko/unionističke te katoličko/nacionalističke blokove. Njihovi pogledi na povijest i suverenitet (također i na nacionalni identitet državljana Sjeverne Irske) nisu kompatibilni. Kao što je ranije navedeno, konflikti različitih razmjera događaju se u Irskoj još od davnina, ali su više izraženi u kasnom 18. stoljeću, ponajviše u relativno nedavnom periodu kroz pojavu, to jest sukob poznat kao „Nevolje“¹⁸, a koji se razvija u razdoblju oko 1968.-1999.

¹⁷ Etnička grupa kao pojam u društvenim znanostima označava skupinu ljudi koji dijele zajednički identitet na temelju iste kulture, tradicije, religije, povijesti, istog jezika, etničkog porijekla i drugih osobina. Etnička zajednica (etnijska) je cjelovita etnička/ljudska zajednica, utemeljena na zajedništvu etnosa, osobitim vrijednostima i na povijesnom kontinuitetu; etnije imaju osobitu etničku svijest (identitet) i ime pod kojim se prepoznaju (etnonim); u sastavu većinske etnije mogu se nalaziti sub-etnije i subetničke grupe koje dijele temeljne vrijednosti i značajke etnije unutar koje se nalazi (Korunić, 2005).

¹⁸ „Nevolje“ (*Troubles*) je pojam kojim se u Ujedinjenom Kraljevstvu i Republici Irskoj označavaju ukupni događaji u Sjevernoj Irskoj, od njihovih početaka 1968. godine pa sve do danas. U novije se vrijeme taj izraz izvlači iz fraze koju se koristilo za izražavanje sućuti obiteljima direktno pogođenima sukobima (*sorry for your troubles* – žao nam je zbog vaših nevolja). Korištenje tog pojma također odražava i britansko nastojanje da se sjevernoirskom sukobu prida što manji značaj, iako nije riječ o nikakvim „nevoljama“ već o krvavom sukobu (Bilandžić, 2005).

Na taj je način Sjeverna Irska postala duboko podijeljena država, to jest duboko podijeljeno društvo unutar kojeg se protestante i katolike „gura“ i „povlači“ u izdvojene političke i društvene sfere.

Te su dvije skupine također podijeljene i po pitanjima obrazovanja, stanovanja, sporta, umjetnosti i drugih društvenih domena – obje su strane željele nametnuti svoj identitet onoj drugoj. Osim po pitanju identiteta, neslaganja su postojala i po pitanju izgradnje različitih kapaciteta, to jest materijalnih uvjeta te po pitanju pragmatike i javno-društvenih odnosa. U svakom slučaju, glavni uzroci sukoba u Sjevernoj Irskoj su bili ti što je na tom području značajna katolička manjina ostala živjeti, a koja je bila obespravljena u mnogo pogleda. Katolici nisu imali temeljna politička prava, pravo na zapošljavanje, stanovanje ili pravo na kulturu i samoodređenje, itd.

Radi toga su konstantno iznosili zahtjeve za poboljšanjem vlastitog položaja, a koji su bili potpuno legitimni, te usmjereni na reformu institucija, a ne na uspostavu jedinstvene Irske. Njihova je prvotna namjera bila poboljšanje položaja katolika, koju se namjeravalo provesti reformom određenih sjevernoirskih institucija. Naravno, s tim se zahtjevima druga strana nije slagala, ne želeći se odreći svog identiteta za kojeg misle da posjeduju te da im tradicionalno pripada. Bolje rečeno, ne želeći prihvatiti tuđi identitet. S vremenom, mirni građanski marševi i pokreti kojima se podržavalo gore navedene zahtjeve, vrlo su se brzo pretvorili u nasilje, koje je u potpunosti eskaliralo na obje strane, i na protestantskoj i na katoličkoj.

7.3. Terorizam kao nova dimenzija sukoba

Pojavu terorizma¹⁹ se veže uz ekstremističke organizacije, čiji korijeni sežu do druge polovine 19. stoljeća kada su obespravljani katolici pokrenuli snažan pokret za irsku samoupravu (*Home Rule*).

¹⁹ Pojam *terorizam* potječe od latinske riječi *terrere, terreo* – plašiti, strašiti. Teror (strah, užas) označava stanje straha i užasa te postupke kojim se taj strah i užas izazivaju. To je strah koji izazivaju oni čiji kapaciteti da utječu na ponašanje drugih počivaju na njihovom doživljaju da su sposobni i odlučni uporabiti nasilje kao sredstvo za postizanje vlastitih ciljeva, koristeći ga sve do trenutka konačnog ostvarenja ciljeva. Uporaba terora, nasilja ima za rezultat žrtve i to najčešće nedužne. To je temeljni razlog koji terorizam označava politički i moralno neprihvatljivim oblikom ponašanja. Vidi: Klaić., B., *Veliki rječnik stranih riječi*, Zora, Zagreb, 1974., str. 1329-1330; Smart, I.M.H., 1978.

Taj su čin protestanti smatrali prijetnjom svojim interesima, te su iz tog razloga, kako bi zadržali svoju vezu s Unijom, u siječnju 1913. razvili ekstremističku organizaciju „Ulsterski dobrovoljci“²⁰ (*Ulster Volunteer Force – UVF*) koja je nasilnim putem nastojala onemogućiti uspostavu irske samouprave. Kao odgovor na UVF, deset mjeseci kasnije nacionalisti su osnovali organizaciju „Irski dobrovoljci“ (*Irish Volunteer Force*) koja kasnije, tijekom Uskršnjeg ustanka (*Easter Rising*) u travnju 1916. prerasta u već spomenutu „Irsku republikansku armiju“ (*Irish Republican Army – IRA*). Izuzev gore navedenih organizacija, postojale su i druge organizacije na svakoj strani. Na unionističkoj strani to su bili „Ulsterski obrambeni savez“ (*Ulster Defence Association – UDA*) i „Komandosi crvene ruke“ (*Red Hand Commando – RHC*), dok su na republikanskoj strani stajale „Prava irska republikanska armija“ (*Real Irish Republican Army – RIRA*) i „Službena irska republikanska armija“ (*Official Irish Republican Army – OIRA*). Pripadnici IRA-e su s vremenom počeli smatrati kako se jedino oružanom kampanjom može provoditi ciljeve organizacije, što je ujedno i dovelo do raskola unutar same organizacije. IRA se podijelila na dvije strane – službenu IRA-u koja nije bila za oružane sukobe te Privremenu IRA-u, PIRA-u²¹ (*Provisional Irish Republican Army – PIRA*) koja je zagovarala nasilne metode, a sve u svrhu ostvarivanja svojih ciljeva (Bilandžić, 2004).

Pojavom nasilnih terorističkih metoda kao pregovaračkog „alata“, dvije su se zajednice međusobno još više udaljile te stvorile veću razinu defanzivnosti i nesigurnosti unutar sjevernoirskog društva, što je potaknulo Britaniju na intervenciju. Britanski su vojnici prvotno trebali održavati mir i nenasilje između zaraćenih frakcija, no ubrzo su bili prisiljeni na rat protiv PIRA-e. Jedna je od strategija PIRA-e uključivala i što veći broj napada na britanske vojnike, ali i bombaške napade protiv važnih gospodarskih i drugih meta lociranih u Sjevernoj Irskoj.

²⁰ Ulsterske dobrovoljačke snage ili Ulsterski dobrovoljci su bili unionistička policija formirana 1913. kako bi spriječila autonomiju Irske. UVF se u ranijem razdoblju javlja pod svojim pseudonimima: Akcija protestantskih snaga (*Protestant Action Force*), Akcija ulsterskih protestanata (*Ulster Protestant Action*), dok se u prvoj polovini 1990-ih javljaju kao Ulsterska protestantska milicija (*Ulster Protestant Militia*) (Bilandžić, 2004).

²¹ Privremena Irska republikanska armija je Irska republikanska paravojna organizacija koja se smatra izravnim nasljednikom Irske revolucionarne armije, koja se borila s britanskim okupatorom za vrijeme Irskog rata za nezavisnost. Službeni cilj PIRA-e je prekidanje britanske vlasti u Irskoj i uspostavljanje Irske socijalističke republike, na temelju proglašenja iz 1916. godine. Do 1998. godine, PIRA je željela promijeniti status Sjeverne Irske unutar Ujedinjenog Kraljevstva, i ujediniti Irsku korištenjem oružane sile i političkog uvjeravanja. PIRA se smatrala terorističkom organizacijom u UK i ilegalnom organizacijom u Republici Irskoj sve do 28. srpnja 2005. godine kada je vojno vijeće IRA-e objavilo kraj svoje oružane kampanje, tvrdeći da će raditi na ostvarenju svojih ciljeva politički i kroz demokratske programe, isključivo mirnim putem, te da se svi članovi odreknu bilo kakve druge aktivnosti (Bilandžić, 2004).

Shodno tome, u Sjevernoj Irskoj su se odvijali brojni događaji povezani s terorizmom, no ne samo od strane PIRA-e, kao što će biti prikazano. Za vrijeme samih početaka sukoba, britanska je vojska, zajedno sa svojim pristašama u Sjevernoj Irskoj, provodila određene političke i sigurnosne mjere kako bi postigla mirno rješenje, to jest uspostavila mir i nenasilje. Ipak, pretresi, policijski satovi, zadržavanje stanovništva bez sudske odluke i slični postupci su samo izazvali dodatni bijes unutar katoličkog dijela stanovništva.

Prvo su se nemiri i nasilni napadi provodili od strane PIRA-e, u razdoblju 70-ih godina kada su republikanci izvodili terorističke napade na protestantske gospodarske subjekte. Kasnije su se među njihovim metama našle i vojska i policija. Ubrzo, kao odgovor na nasilje nacionalističkih stanovnika, stvorena je i druga ekstremistička organizacija, poznatija kao „Ulsterski obrambeni savez“ (*Ulster Defence Association* – UDA). Uslijedili su kontinuirani napadi od strane i jednih i drugih, kojima se nastojalo utjecati na sjevernoirsku, to jest britansku politiku. Svaka je strana imala svoje ciljeve, međutim, ništa od svega navedenoga nije uspijevalo u donošenju promjena ili nekakvih pomaka. Drugim riječima, svaki je teroristički napad samo dodatno uznemiravao druge frakcije, koje su na nasilje odgovarale nasiljem.

Na taj se način pokazalo kako se niti terorističkim napadima, barem u počecima, ne može ostvariti značajan utjecaj na politiku. S druge strane, postojali su i pripadnici drugih pokreta koji se nisu zalagali za nasilje. Dio aktivnih nenasilnih katoličkih aktivista se kasnije udružio u Sjevernoirsku organizaciju za građanska prava (*Northern Ireland Civil Rights Association* - NICRA). Njihovom je velikom prosvjedu prethodila odluka britanske vlade kako se sve one za koje postoji sumnja da su članovi PIRA-e može uhititi i internirati, bez istrage ili suđenja. Na mirnom prosvjedu u Londonderryu se okupio veći broj ljudi, koji je premašio i deset tisuća, prema nekim procjenama²².

²² U svakom slučaju, o kojem se god broju prosvjednika radilo, britanske su vojne jedinice pokušavale na nasilan način onemogućiti prosvjed. Iz tog su se razloga neki od prosvjednika izdvojili iz mase te počeli kamenovati i na druge načine ugrožavati britansku vojsku. No, nakon što je do britanske vojske došla informacija kako se u blizini nalazi snajperist, pripadnik PIRA-e, umjesto dotadašnjih gumenih metaka, vodenih topova i suzavaca počinju koristiti bojne metke. Situacija je potpuno eskalirala – britanski su vojnici ubijali civile, broj mrtvih iznosio je 14, ranjenih nešto više, a uhićenih je bilo preko stotinu. Sam je događaj ostao poznat kao „Krvava nedjelja“, a vijest je obišla svijet. Detaljnije u: Cameron Report: Disturbances in Northern Ireland: Report of the Commission appointed by the Governor of Northern Ireland, Belfast, 1969, prikazano na Conflict Archive on the Internet (CAIN), CAIN Web Service, <http://cain.ulst.ac.uk/hms/cameron.htm>

Dakako, britanske su vlasti naišle na osudu nakon eskalacije sukoba na prosvjedu, provedene su brojne istrage, a kao konačni rezultat svega toga pokazuje se podatak da se u toj 1972. godini, što od strane katoličkih ekstremista, što od strane protestantskih ekstremista, odvijalo oko 1.300 bombaških napada te oko 500 različitih oružanih akcija. Zbog gore navedenih događaja, upravo je te godine poginulo i ranjeno najviše stanovništva, u velikoj mjeri onog civilnog – 479 poginulih i 4.876 ranjenih (Bilandžić, 2005).

Također značajan događaj za razumijevanje cjelokupne situacije, dogodio se 1972. godine, kada je britanska vlada ukinula sjevernoirске institucije vlasti te uvela izravnu upravu (*Direct Rule*). Tim je činom britanska vlada preuzela izravnu odgovornost za stanje i događaje u Sjevernoj Irskoj, što je prouzročilo nemire i tenzije među pojedinim frakcijama irskog stanovništva. Izravna je uprava u početku trebala trajati godinu dana, a cilj joj je bio uspostaviti sustav vlasti unutar kojeg će zajednički sudjelovati dvije zaraćene strane u Sjevernoj Irskoj. To je ujedno bio i pokazatelj kojim britanska vlada priznaje kako podjela Irske nikad nije bila, niti će biti kvalitetno rješenje za probleme koji se tamo odvijaju već stoljećima. Na svojevrsan način, to je bila i pobjeda PIRA-e. Uvođenje uprave rezultiralo je i određenim poboljšanjem položaja britanske vojske.

Kako se čini, problem je još uvijek bio iznimno daleko od rješavanja. Jedina promjena koja se odvila jest ta u kojoj britanska vlada priznaje kako postoji problem i da trenutno stanje ne može biti rješenje, te je nastojala različitim političkim, društvenim i gospodarskim manevrima poboljšati situaciju. Istina je da obje frakcije u Sjevernoj Irskoj i dalje nisu bile zadovoljne svojim statusom i položajem. Očito je kako njihovi različiti vjerski, politički i gospodarski ideali nikada neće moći biti svrstani u istu grupu, ali se usprkos tome nastojao stvoriti određeni konsenzus.

Britanska je vlada smatrala kako će to ostvariti boljom integracijom katolika u društvo, no sama ta pomisao, kao i metode kojima se to pokušavalo ostvariti, izazvale su daljnje terorističke napade i druge sukobe²³. Ovisno o vrsti djelovanja, britanske se metode mogu svrstati u četiri strategijska okvira: strategija militarizacije (1969-1975), strategija normalizacije (1977-1985), strategija uporabe tajnih/prikrivenih djelovanja (1982-početak 1990-ih), strategija političkog pregovaranja (tijekom 1990-ih) (Bilandžić, 2005).

²³ Uplitanje Velike Britanije u sjevernoirsku situaciju izazvalo je još veći otpor unutar irskog naroda kojeg su, na sebi svojstven način, Irci iskazivali kroz različite marševe, bombardiranja, štrajkove glađu, itd. Za detaljan prikaz vidi: Conflict Archive on the Internet (CAIN), CAIN Web Service, A Chronology of the Conflict - 1968 to the Present, prikazano na <http://cain.ulst.ac.uk/othelem/chron.htm>

Budući da se radi o vrlo kompleksnim uzrocima sukoba, te o složenom problemu općenito, očigledno je kako se takve sukobe nije moglo niti se može riješiti na jednostavan način. Tokom vremena, britanska je vlada različitim mjerama pokušala riješiti ili barem ublažiti sjevernoirске sukobe. Vojne intervencije su se pokazale iznimno lošima, izazvavši daljnji bunt određenog dijela stanovništva. Ujedno se u praksi očitovalo kako britanska vlada ne može osigurati niti kakvu-takvu razinu sigurnosti na području Sjeverne Irske. Doslovno se svaki stanovnik mogao osjećati ugroženim. Ni pokušaji druge vrste nisu urodili plodom – brojni su mirovni pregovori propali, poput Sporazuma iz Sunningdalea (*The Sunningdale Agreement*, 1973), Anglo-irskog sporazuma (*Anglo-Irish Agreement*, 1985), Zajedničke deklaracije (*Joint Declaration*, 1993) te mirovnog procesa (tijekom 1990-ih) dok su oni koje se čak uspješno uspostaviti nisu rezultirali ciljevima koje se htjelo postići u praksi²⁴.

Osim različitih načina rješavanja problema, britanska je vlada bila vođena i različitim principima te različitim strategijama koje su se izmjenjivale kako su se one prethodne pokazivale neuspješnima. Kao što je ranije navedeno, britanska je vlada namjeravala osigurati bolju integraciju katoličkog dijela stanovništva. Prioritet im je također bio formiranje jedne zajedničke sjevernoirske vlade koja bi trebala riješiti pitanje unutarnje uprave te ostvariti ciljeve koji su u zajedničkom interesu Sjeverne Irske i Republike Irske.

Činjenica je, realno gledajući, kako takvo što nikada nije bilo ostvareno u praksi. Gotovo sva nastojanja britanske vlade su rezultirala neuspjehom. Uz sve to, britanska je vlada imala i različite političke instrumente kojima je pokušavala riješiti pitanje sukoba, za kojima je posezala u trenucima u kojima je bilo jasno kako upotreba britanske vojske izaziva samo kontraefekt. Tako je 1977. godine uvedena tzv. strategija ulsterizacije²⁵ čija je svrha bila prebacivanje odgovornosti za cjelokupnu situaciju u Sjevernoj Irskoj na lokalne sjevernoirske strukture.

²⁴ Izuzev navedenih sporazuma, postojale su i druge političke inicijative kojima je Vlada Ujedinjenog Kraljevstva pokušala riješiti sjevernoirski sukob: sjevernoirska skupština 1973., ustavna konvencija 1975., skupština koja je djelovala od 1982. do 1986., te Forum 1996. godine (Bilandžić, 2005:289).

²⁵ Svrha strategija "ulsterizacije" jest prebaciti odgovornost za ukupnu situaciju u Sjevernoj Irskoj sa središnjih državnih na lokalne sjevernoirske strukture, a što je označavalo prepuštanje središnje uloge britanske vojske sjevernoirskim snagama sigurnosti, to jest Policiji Sjeverne Irske (*Police Service of Northern Ireland*, prije Kraljevsko ulstersko redarstvo – *Royal Ulster Constabulary* / RUC) (Bilandžić, 2005).

Osim toga, svi su potpisani sporazumi na određen način bili slični jedni drugima, što zapravo samo potvrđuje koliko su akteri bili neefikasni i neustrajni u namjeri da sporazumi budu sprovedeni do kraja. Sam podatak o nekoliko puta objavljivanom i kršenom „prekidu vatre“ dovoljno govori sam za sebe.

Jedini sporazum, koji je donekle ulio nadu u popravak situacije, bio je potpisan u travnju 1998. godine, te ostao zapamćen kao „Sporazum na Veliki Petak“²⁶ (*Good Friday Agreement*). Sporazum potpisan na Veliki Petak po svojem karakteru je međunarodni sporazum i zapravo se sastoji od dva sporazuma. Prvi nosi naziv Sporazum postignut u višestranačkim pregovorima (*Agreement Reached in the Multiparty Negotiations*) i predstavlja sporazum između suprotstavljenih grupacija (osam stranaka) u samoj Sjevernoj Irskoj o njezinom unutarnjem ustrojstvu i mogućnostima promjene ustavnog statusa. Drugi su sporazum (*Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Ireland*) potpisale britanska i irska vlada u svrhu razrade međusobnih obveza i modaliteta primjene Sporazuma postignutog u višestranačkim pregovorima. Sporazumom na Veliki Petak, koji se po mjestu potpisivanja naziva i Sporazum iz Stormonta (*Stormont Agreement*), stvorena je nova skupština (*Assembly*) Sjeverne Irske sa 108 zastupnika. Skupština je zamijenila izravnu vladavinu (*Direct Rule*) Sjevernom Irskom koju je od 1972. godine provodila britanska Vlada. Nadalje, Sporazum predviđa da će odluku o budućem ustavnom položaju Sjeverne Irske slobodno i demokratskim putem donijeti većina tamošnjeg stanovništva, a da takva odluka, uz isto tako izraženu suglasnost stanovništva u Republici Irskoj, može dovesti do ujedinjenja. Sporazum, isto tako, za cilj ima uspostavu miroljubivog i pravednog sjevernoirskog društva, a neke od mjera kojima će se to nastojati ostvariti su: primjena Europske povelje o ljudskim pravima na sjevernoirsko zakonodavstvo, briga vlade u Londonu za gospodarski razvoj i stabilnost Sjeverne Irske, uspostava profesionalne i pravedne policijske organizacije oslobođene svake političke kontrole, oslobađanje zatvorenih članova onih terorističkih organizacija koje odustanu od nasilja i proglašenje prekida vatre te razoružanje paravojnih organizacija u razdoblju od dvije godine nakon referendumske potvrde Sporazuma (Bilandžić, 2014:249).

²⁶ Potpisivanje tog sporazuma lobirale su i organizacije Europske unije te SAD. Određeni teoretičari (Bilandžić, 2014; Smithey, 2011; Meulemans, 2013) smatraju kako je svim akterima sukoba već bilo dovoljno nasilja pa i to ima određenu ulogu u smislu pridržavanja dogovorenog iz Sporazuma na Veliki Petak. Taj sporazum ujedno i predviđa povratak sjevernoirske samouprave pod kontrolu Belfasta što je, međutim, u praksi još uvijek neprimjenjeno u popriličnoj mjeri.

Dakako, sam Sporazum nije u cijelosti spriječio ekstremističke skupine da nastave s izvođenjem napada, kojih je ipak bilo manje, te u manjim razmjerima. Iz svega navedenoga, moguće je izvući nekoliko zaključaka. Prvenstveno, sjevernoirski sukobi i dalje slove kao izričito kompleksni. Njih se ne može riješiti, pa čak i objasniti na jednostavan način. Nadalje, može se uočiti nesposobnost, možda i nespremnost britanske vlade za rješavanje tih sukoba, poglavito u njihovoj modernoj fazi (1969.). Gotovo sve donesene mjere nisu rezultirale željenim pomakom, prije potpisivanja Sporazuma. Također se može zaključiti kako se temeljni uzroci ovih sukoba nalaze u osjećaju pripadnosti, to jest nejednakosti u nacionalnom identitetu. Dugogodišnja diskriminacija katolika uzrokovala je snažan osjećaj nejednakosti te samim time, potraživanje njihovih prava. Kroz različite marševe i prosvjede, eskalacijom sukoba do nasilne faze, očitovale su se i različite strategije republikanaca i protestanata u pokušajima ispunjavanja njihovih zahtjeva. Doima se kako protestanti i katolici u Sjevernoj Irskoj nikako ne mogu imati zajedničke ciljeve, te se po tome pitanju ne može očekivati dogovor. Ipak, razlike koje proizlaze iz vjerskog, političkog ili nekog drugog opredjeljenja ne bi smjele služiti kao povod tako nasilnim i dugotrajnim sukobima. Sporazum nije razriješio sukob, ali ga je promijenio te postigao da se sukob nastavlja unutar granica političke borbe, a ne političkog nasilja. Krajnji ciljevi unionista i republikanaca su i dalje nepomirljivi i suprotni. Potpisivanjem Sporazuma, uvaženi su ciljevi obje strane i mogućnost njihovih ostvarenja, ali je to ostvarenje (pogotovo kada su u pitanju republikanci) vremenski neodređeno. Sporazum nije ni utjecao na njihova gledišta, već na sredstva kojima bi se ciljevi mogli ostvariti, što znači kako je Sporazum uspostavio relativni mir i stvorio okvire za izgradnju dugotrajnijeg mirnog suživota u Sjevernoj Irskoj (Bilandžić, 2014).

Upravo bi zato, u svrhu rješavanja tog problema, trebalo uključiti što je više moguće utjecajnih međunarodnih subjekata. Također se čini kako bi dobar početak mogao biti postupno i blago ukidanje segregacije u Sjevernoj Irskoj, što bi kao rezultat imalo prisilu, doduše pasivnu i nenasilnu, na suživot i samim time veću međusobnu interakciju. Osjećaj pripadnosti i nacionalni identitet, jedni su od temeljnih dijelova karaktera pojedinca.

Očito je kako nastojanje jednih da drugima nametnu svoju pripadnost i identitet predstavlja opasnu prijetnju svačijoj sigurnosti koja se manifestira kroz sukobe, nasilje i terorizam. Tek onda kada sjevernoirski narod uspije prihvatiti nacionalni identitet pojedinih skupina, mogu postojati preduvjeti za izgradnju kvalitetnijeg društvenog, političkog i drugog poretka (Smithey, 2011).

8. TRANSFORMACIJA SUKOBNA KAO KONAČNO RJEŠENJE

U novije vrijeme, više se ne razmišlja toliko o rješavanju sukoba koliko o njegovoj transformaciji iz tog razloga što se počelo shvaćati kako sukob takve vrste ne može biti jednostavno riješen. Kao rezultat recentnih teorija, pojavljuje se omekšavanje politički nabijenog simboličkog krajolika i novo razmišljanje o polariziranim etnopolitičkim identitetima.

Ovo nije post-konfliktni proces, već nastavak samog konflikta, ali kroz drugačije medije. Konflikt u Sjevernoj Irskoj je dugo bio sporan u mnogim područjima, poput političkog, ekonomskog, kulturalnog i vojnog. Centralni fokus priče o mirovnom procesu je bio dugačak prijelaz od nasilnih i asertivnih metoda prema onim poticajnim i političkim, i možemo preuzeti Brewerov (2010) termin „post-nasilnog društva“ priznajući time kako političko i sektaško²⁷ nasilje ne završava nužno na dobar način za vrijeme dok se održavaju politički pregovori (Smithey, 2011).

Konflikt je, ustvari, stanje tranzicije. Za vrijeme više od dvanaest stoljeća, Irsku su označavali potezi invazija, kolonizacija i konflikata. Sa širokim rasponom navala engleskih i škotskih doseljenika, još od početka sedamnaestog stoljeća i naknadnim ustancima Gaelskih Iraca, pripremljen je teren za četiri stoljeća konflikata oko glavnih značajki i nepravdi britanske uprave, iako se linije samog sukoba nikad nisu savršeno poklopile u religioznu podjelu između protestanata i katolika. Polarizirani etnopolitički identiteti ostaju među najbitnijim preprekama za izgradnju zdravog multikulturalnog civilnog društva u Sjevernoj Irskoj, ali i u ostatku svijeta. Našu pažnju zaslužuje način na koji politička promjena zauzima mjesto u kontekstu paradoksalnih napetosti između etnopolitičkih identiteta (Hayes, 1990 prema: Smithey, 2011).

Politikom se može stvoriti „mirna“ zona unutar koje dvije zajednice mogu komunicirati, bez potrebe za nasiljem, te s mogućnošću međusobnog razumijevanja i poštovanja. Održivi mir zavisi o sposobnosti onih ideološki najpredanijih organizacija i pojedinaca da razviju nove interpretacije kako samih sebe, tako i svojih protivnika, koje zapravo mogu stvoriti prostor za dijalog, suradnju i suživot.

²⁷ S etimološkog stajališta, pojam sektaški u doslovnom smislu označava različite vjerske sekte koje se ne slažu sa službenom crkvenom organizacijom, dok u prenesenom značenju predstavlja izdvojenost, zatvorenost uskih grupa istomišljenika. Vidi: Klaić, B., *Veliki riječnik stranih riječi*, Zora, Zagreb, 1974., str. 1183. U irskom kontekstu sektaštvo (*sectarianism*) podrazumijeva podijeljenost irskog društva na dvije zajednice, katoličku i protestantsku, te na njihovo djelovanje (političko, društveno, itd.) u skladu s tom podjelom (Bilandžić, 2005).

Neukrotivi etnopolitički konflikti, koje Mats Friberg i John Paul Lederach (1997) nazivaju „konfliktima identiteta“, u tolikoj su mjeri otporni ponajviše zato što su pokretani dubokim psihološkim i emocionalnim silama koje se preklapaju sa strukturalnim silama širokog raspona (Smithey, 2011). Prije pregovora i suradnje bilo koje vrste, potrebno je da zajednice unutar sebe ponovno razmotre svoje međusobne odnose, te odnose s pripadnicima drugih zajednica i svoje poglede prilagode komunikativnijem okviru, onom otvorenijem za suradnju. Unatoč tome što znaju što je potrebno za transformaciju konflikta i prebačaj istoga u onaj mirniji, politički okvir, unutar kojeg se opcija pregovora i mira iskazuje kao ostvarivom u najvećoj mjeri, određeni broj pojedinaca ne može se samo tako promijeniti i zaboraviti sve aktove nasilja iz nedavne sjevernoirske prošlosti.

Upravo su iz ovih razloga pripadnici pojedinih skupina u tolikoj mjeri defanzivni i „zatvoreni“ za bilo koju mogućnost mirnog suživota – jer nisu iskusili ništa drugo osim nasilnih metoda kojima se pokušavalo nametnuti svoje stavove, te svoj identitet, na kraju krajeva. U ekstremnim konfliktnim situacijama, identiteti protivnika postaju definirani na taj način da su proporcionalno suprotstavljeni jedni drugima, nerazdjeljivi i nedostupni za pregovaranje. Oni zapravo postaju nerazdvojni od konflikta kojeg se počinje razumijevati u terminima nultog zbroja, „nas“ i „njih“. Ni protestanti ni katolici nisu vidjeli mogućnost za obostranu „pobjedu“ u njihovom konfliktu ili mogućnost da se njihovi svjetonazori smatraju jednako vrijednima.

U duboko podijeljenim društvima poput sjevernoirskog, unutar kojih se grupe međusobno boje jedne drugih, opcija izlaska iz trenutno pripadajuće grupe je često limitirana, ili zato što su troškovi društvene solidarnosti previsoki ili zato što jednostavno ne postoje grupe koje bi spremno prihvatile novog člana. Praktički je bilo nemoguće da protestantska zajednica prihvati katolika kao svog člana, te obrnuto. Iz gore navedenih razloga je očito kako moramo početi cijeniti potencijal koji sa sobom nosi promjena identiteta.

8.1. Transformacija identiteta

Ustrajnost obostrano polariziranih identiteta ostaje važno pitanje, kako za sve uključene u sjevernoirski konflikt, tako i za sve koji ga proučavaju. Ako kulturalni i psihološki temelji podjele nastave s postojanjem, oni će dovoditi u pitanje kredibilitet svakog političkog aranžmana, te je zato potrebna promjena identiteta.

Iz tog je razloga sama transformacija identiteta iznimno težak proces, koji zahtijeva mnogo pažnje i truda, jer zahtijeva promjenu koja dolazi iznutra, iz samih temelja. Primordijalisti ili fundamentalisti pripisuju trajnost i otpornost etničke solidarnosti generacijskom prijenosu emocionalno nabijenih srodnih veza. Osoba se, moglo bi se reći, rađa u etničkom identitetu, koji je zasnovan na duboko emocionalnoj percepciji „osjećajnih srodnih veza“ razvijenih iz rase, jezika, religije i običaja. Pojedincu se objašnjava njegovo porijeklo, odakle on dolazi, te mu se ugrađuju određeni stavovi, pogotovo oni koji se tiču odnosa s drugim zajednicama, ponajviše onima s kojima se njegova zajednica nalazi u konfliktu. Htio on to ili ne, pojedinac razvija svijest u skladu sa svime što ga uče – ne može znati drugačije od onoga što mu je preneseno kroz srodne veze niti može razviti svoje vlastito mišljenje. Primoran je „nastaviti“ konflikt s drugom zajednicom, jer mu to njegovo učenje nalaže. S druge strane, konstruktivisti, inspirirani radom Fredrika Bartha (1969), smatraju kako etnički identitet proizlazi iz kategorija stalno rekonstruiranih kroz procese povezivanja koji proizvode osjećaj društvene kohezije i integriteta. Identitete se smatra refleksijama veza koje se održavaju i oblikuju kroz narative i diskurse. Kategorije identifikacije ili veza nadilaze grupe, to jest grupe su efekt procesa u kojima se ljudi identificiraju s pojedinim kategorijama (Smithey, 2011). Jenkinsov (2008:14) „osnovni antropološki model“ etniciteta koncizno prikazuje konstruktivistički pristup:

- 1) etnicitet je pitanje „kulturalne“ diferencijacije (pritom imajući na umu kako je identitet uvijek pregovaranje između sličnosti i razlika).
- 2) etnicitet je pitanje „kulture“ podijeljenih značenja – ali je i konstruiran te rekonstruiran za vrijeme interakcije.
- 3) etnicitet je određen u onoj mjeri u kojoj je to način života čiji dio čini, ili situacija u kojima je proizveden.
- 4) etnicitet je i kolektivan i individualan, eksternaliziran u društvenoj interakciji i kategorizaciji drugih, te internaliziran u osobnoj samoidentifikaciji.

Iz svega gore navedenoga, možemo zaključiti kako je, primjerice, jednom katoliku kroz sve oblike segregacije, na razinama obrazovanja, stanovanja i drugih pitanja, bilo gotovo nemoguće doći u kontakt s protestantom. Konstrukcijom različitih okvira za pojedine pripadnike dviju zajednica, stvorila se nepremostiva razlika zahvaljujući kojoj se „suparnici“ nisu mogli međusobno upoznati, uvidjeti sličnosti, već se samo intenziviralo razlike.

To je na kraju uzrokovalo dvije sasvim različite „kulture“. Kroz društvenu interakciju i kategorizaciju drugih, nastala su dva etniciteta. Kretanje prema uvjerljivim konfliktnim metodama, koje prema Smithy (2011) vode ka rješavanju sukoba kroz pregovore i komunikaciju, prema konstruktivnijem stavu, može izazvati potrebu za redefinicijom kolektivnog identiteta. Sam je proces kontroverzan budući da i oni koji dijele etničku identifikaciju međusobno pokušavaju nametnuti svoju agendu ili ideologiju kao prevladavajuću. Pošto je etnički identitet dijeljeni koncept, rad na etnicitetu ima značenje i smisao samo kada je kao takav prepoznat od strane onih koji u njemu sudjeluju i konzumiraju ga.

Potrebno je da se pripadnici iste zajednice međusobno slože oko pitanja vlastitog etniciteta, a zatim i onog tuđeg. Ovo se događa kada ljudi sudjeluju ili jednostavno prisustvuju određenim kulturnim događajima, kroz rituale društvene interakcije. Osjećaj kontinuiteta se potvrđuje, te možemo reći kako je uspostavljena ekonomija kulturne vrijednosti. Promjene u etničkom identitetu moguće su ili često predstavljane, tek kroz promjene u kolektivnim akcijama, posebice u kulturnim i ritualnim prikazima. Također se smatra kako nesigurnost može samo očvrnuti etničke identitete te navodno neukrotive etnopolitičke konflikte. Izbacivanjem nesigurnosti iz međuodnosa zajednica stvaramo mjesto za pregovore, kako o etničkim identitetima, tako i o konfliktima koje uzrokuju ili su uzrokovali.

Način na koji etnički identiteti postaju manje polarizirani nakon nasilnih sukoba, temelj je za one koji žele identificirati potencijale za održivi mir. Prvi je korak u toj potrazi razumijevanje da sjevernoirski konflikt, kojeg tako često povežemo s nasiljem, nastavlja s postojanjem i nakon završetka nasilja. Problem je povezanost konflikta s nasiljem, zahvaljujući kojoj se smatralo kako jedno ne ide bez drugog, te kako nasilje prestaje tek onda kada se i konflikt riješi. Ipak, on se nastavlja kroz političke i simboličke borbe, koje se također može žestoko provoditi, ali s potpuno različitim kvalitetama od onih koje posjeduju oružane borbe. Shodno tome, dolazi do transformacije sukoba kroz kontinuum, postepenim prelaskom s nasilja i zastrašivanja na druge oblike konflikta koji zahtijevaju veći stupanj komunikacije, pa čak i suradnje. „Mir“ je, i to s razlogom, termin kojeg s velikim skepticizmom uzimaju oni koji se nalaze u nasilnim sukobima. Nasuprot tome, „transformacija sukoba“ ima prednost zadržavanja koncepta konflikta za one koji smatraju teškim prelazak s napetih realnosti neukrotivog sukoba na stanje mira.

Sa sociološkog stajališta, konflikt je uistinu neizbježna činjenica društvenog života. Nenasilne metode, nasuprot tome, teže komunikativnijem pristupu i pružaju mogućnosti za povjerenje i razvoj odnosa. Nasilje polarizira grupe, dok manje nasilni oblici konflikta otvaraju mogućnost za razvoj solidarnosti među suparnicima. Budući da nasilje i zastrašivanje izazivaju traume i narušavaju povjerenje, a što samo produljuje nasilni sukob, jedan je od glavnih izazova svih mirovnih inicijativa zapravo „završetak nasilja“ kao što to John Brewer (2003) ističe u naslovu svoje knjige (Smithey, 2011).

8.2. Konstrukcija identiteta kroz kolektivnu interakciju

Ukratko, identitet se kreira kroz interakciju kako akteri inkorporiraju iskustvo unutar identiteta. Kroz sveukupnu negativnu interakciju, sasvim je jasan animozitet među grupama koje nisu naišle na ništa osim nasilja i netrpeljivosti. Te značajke mogu biti temelji samo za polarizirane identitete koji ne vide načina za suradnju. Pozitivnijom, to jest pozitivnom interakcijom, omogućio bi se jedan sasvim drugačiji pogled na „druge“. Život u vrijeme Nevolja, unutar ove mreže sila je kreirao „tenziju između dva oblika ontoloških nesigurnosti koje su vukle u suprotnim smjerovima“ (Brewer, 2003:158). Klonulost od rata natjerala je ljude da počnu težiti miru, ali strah od drugog i nesigurnosti mira je smanjio volju za preuzimanjem rizika koje sa sobom nosi kompromis. Iako željni mira i prestanka nasilja, ljudi ne mogu jednostavno zaboraviti prošlost punu straha. Potrebno je puno koraka kako bi se od nesigurnosti došlo do suživota. S velikom suzdržanošću, dvije su se zajednice ipak uspjele oduprijeti vlastitim vjerovanjima i pokušale na nov način razriješiti duboki konflikt. Vođe zajednica su bile sposobne za uspostavljanje dovoljne razine interesa za novim pregovaračkim političkim aranžmanom zahvaljujući promjenama u lokalnom i globalnom smislu, poput opadajuće ekonomije, te zbog reinterpretacije i revaluacije životopisa ljudi.

Ruane i Todd (1996) prikazuju kako je etnopolitička podjela u Sjevernoj Irskoj odraz „strukture dominacije, ovisnosti i nejednakosti“ koja je oblikovana i reproducirana kroz 400 godina britanske i irske ekonomske i političke povijesti. Reprodukcijski sistem je također opetovana kroz društveno konstruirane dimenzije kulturalnih i ideoloških razlika koje su same po sebi proizvod strukturiranih društvenih odnosa. Oni ujedno rade na razumijevanju nastanka duboke podjele, ali s kritičkim pogledom kako bi razotkrili međusobno očvršćujuće strukture, prakse i sheme koje održavaju „podjelu zajednice“. Tek otkrivanjem tih praksi i shema, te njihovim ublažavanjem, stvaramo mjesto za transformaciju sukoba – kroz transformaciju polariziranih identiteta (Smithey, 2011).

Shodno svemu gore navedenom, transformacija kolektivnih identiteta nastupa u povećanoj mjeri i najefektivnija je kada kreće unutar zajednica. Promatranje inovacije i reinterpretacije narativa, rituala, simbola i vrsta kolektivnog djelovanja koje oblikuju temeljne identitete nam pruža važan pogled na transformaciju polariziranih etnopolitičkih odnosa u Sjevernoj Irskoj, što je moguće kroz proučavanje konkretnih aktera te načina na koji prolaze kroz transformaciju identiteta.

8.3. Konkretno dimenzije transformacije identiteta

Za konkretnije proćavanje transformacije identiteta unutar dviju zajednica potrebno je osvrnuti se na parade²⁸ kao specifićan fenomen sjevernoirskog društva koji se nalazi između politićkog i nasilnog djelovanja katolika i protestanata. Kroz parade je moguće vidjeti odnos između protestantske i katolićke zajednice u Sjevernoj Irskoj, a važne su iz dva razloga. Prvo, podsjećaju na različite povijesne događaje (npr. opsada Derrya 1688., bitka kod Boynea 1690., formiranje Naranćastog reda 1795., itd.) koji zapravo predstavljaju jedan od temeljnih uzroka antagonizama između katolika i protestanata u suvremenim uvjetima. Drugo, svaka od zajednica u Sjevernoj Irskoj provedbu parada doživljava kao provokaciju i invaziju na vlastiti teritorij. O važnosti parada govori i njihova učestalost – 1995. godine se održalo oko 3.500 razlićitih parada, od ćega ih se 2.587 veće uz lojaliste, 302 uz protestante te 617 onih „neutralnog“ karaktera, koje se održavaju povodom drugih razlićitih događaja (npr. proslava Praznika rada, Dana sv. Patricka, itd.) (Bilandćić, 2005:231).

Proućavanje parada Naranćastog reda (*Orange Order*)²⁹, kao najveće nećrkvene organizacije u Sjevernoj Irskoj, pruća nam priliku da pratimo potencijalno promjenjiv odnos između kolektivnog identiteta i kolektivne akcije. Red smatra kako oni brane protestantska civilna i vjerska prava, dok ih njihovi kritićari smatraju sektarijanskom i trijumfalistićkom udrugom. Svemu tome nimalo nije pomogla ćinjenica da su marševi Reda ćesto završavali nasilnim sukobima, posebice kada su prolazili kroz katolićka naselja. Ipak, upravo se po tim godišnjim paradama Naranćasti red najviše istiće.

²⁸ O paradama detaljnije vidi: Conflict Archive on the Internet (CAIN), CAIN Web Service, Key Issues – Parades and Marches in Northern Ireland, prikazano na <http://cain.ulst.ac.uk/issues/parade/summary.htm>

²⁹ Naranćasti red (*Orange Order*), osnovan je kao protestantska organizacija 1795. godine u okrugu Armagh za vrijeme katolićko-protestantskog konflikta, kako bi branila protestantizam. Politićki se smatraju konzervativnom britanskom unionistićkom organizacijom, povezanom s Ulsterskim lojalizmom. Naranćasti red je bio pod velikim kriticizmom javnosti zbog njegove povezanosti s lojalistićkim paravojnima organizacijama (UVF i UDA), koje se klasificiralo kao teroristićke organizacije. Upravo je iz tog razloga sam Red bio na lošem glasu, kao sektarijanska udruga koja promiće razlike i zalaće se za konflikt te su bili suoćeni s gubitkom velikog broja ćlanova i sljedbenika tokom godina (Smithey, 2011).

Redizajn i rekonceptualizacija parada je zapravo način na koji akteri eksperimentiraju s novim idejama te pomiruju stare kulturalne sheme s onim novim, te upravo zbog toga postaje jasno kako elaborirane ritualne prakse mogu služiti kao kanali za promjenu identiteta. Također postaje moguć fokus na jednu organizaciju koja je s namjerom počela izmjenjivati svoje postupke, a sve u svrhu samoreprezentacije u novim, manje defanzivnim načinima, koji se iskazuju kao proaktivniji i diskurzivniji nego prije.

Od „lojalnih institucija“³⁰, Narančasti red je možda najpoznatiji po svojim paradama, posebno onim koje se održavaju 12. srpnja, koje ritualno slave pobjedu protestantskog kralja Williama od Orangea nad katoličkim kraljem Jamesom Drugim u bitci kod Aughrima (12. srpnja 1691.), simbolizirajući i opisujući protestantski mit o spasenju Irske. Parade povezuju povijesne reformacijske borbe i pojavu modernog europskog liberalizma s postavom Irske u suvremenu demonstraciju protestantske ujedinjenosti. Ipak, od 1980-ih parade postaju posebno napete, predstavljajući tako primarno mjesto na kojem se unionisti i nacionalisti sukobljavaju, ponekad i nasiljem.

U tjednima koji prethode Dvanaestome, lukovi, koji predstavljaju raspon biblijskih i drugih simbola koji imaju specijalno značenje za članove Narančastog reda, tradicionalno se postavljaju u visine nad glavnim ulicama u protestantskim područjima, iako su danas manje česte. Na jutro dvanaestog srpnja, lože marširaju u paradama kroz njihove gradove prije nego što se ukrcaju na buseve koji ih voze prema većim paradama koje promoviraju sve lože i njihove predstavnike. Nakon što sve lože prođu kroz grad, svi se ljudi okupljaju na jednom mjestu, najčešće nekom obližnjem polju. Štandovi prodaju hranu, postavlja se pozornica s koje se drže govori i pjevaju himne. Čitaju se i službene izjave o vjeri, lojalnosti i državi, najčešće malom broju pripadnika Reda, dok se većina ljudi odmara, jede i socijalizira. Ovakve su parade društveni događaji koji lokalnim protestantskim zajednicama pružaju priliku da obnove svoje odnose i izraze dijeljeni osjećaj identiteta. Većina je ovakvih proslava u obliku mirnih događaja u sklopu zajednice, pogotovo u ruralnim područjima, te predstavljaju rituale ispunjene bogatim emotivnim značenjem za mnoge protestante. Ipak, Narančasti red je prošao kroz mnogo promjena posljednjih godina. Organizacija je bila pod velikim pritiskom od strane nacionalista i države vezano za parade.

³⁰ Pod „lojalnim institucijama“ misli se na kolekciju ponajviše muških protestantskih organizacija u Irskoj koje su služile da povežu protestantizam s britanskom nacionalnošću. One uključuju Orange Order, Royal Black Institution, Royal Arch Purple, Apprentice Boys of Derry, i s njima povezane ženske i mladenačke organizacije. Orange Order je najistaknutiji, iako je povezan s Royal Black Perceptory i Royal Arch Purple (Smithey, 2011).

Interno, Red je patio od smanjenja broja članova te mnogih rasprava o centralnoj misiji i principima institucije gdje se većina argumenata odnosila na trud kako bi se Red usmjerilo prema ulozi upravitelja protestantskog kulturalnog naslijeđa. Red je bio usko povezan s „Ulsterskom unionističkom strankom“ (*Ulster Unionist Party – UUP*), koja nakon svog osnutka 1905. godine postaje najjača politička unionistička stranka (i u Sjevernoj Irskoj općenito). Sama se stranka zalaže za protestantsku supremaciju u Sjevernoj Irskoj, snažnu sigurnosnu politiku te izražava svoj skeptični stav prema političkom rješenju sjevernoirskog sukoba i prema stavovima britanske Vlade u pogledu budućnosti Sjeverne Irske (Bilandžić, 2005). U 2005. godini, Narančasti red je, izgubivši svoje veze s UUP-om, postao više orijentiran prema zajednici, zasnivajući se na svojoj dugoj povijesti i protestantskom religijskom i etničkom identitetu.

Otvarajući dvorane Reda svim korisnicima, suprotstavljajući se imidžu parada kao sektarijanskim i ponekad opasnim događajima, uključujući se u medije učinkovitije, te razvijajući javne, kulturalne i povijesne događaje, Red je uspio rituale koje se dugo smatralo nepregovornjivima otvoriti za modifikacije, predstavljajući na taj način prioritete promjene unutar organizacije i testirajući novo ideološko područje. Za pripadnike Narančastog reda, parade Dvanaestog su bile njihove jedine javne ekspresije kolektivnog identiteta. Jednako tako snažno pripadnici Reda smatraju kako ove parade predstavljaju građansko pravo na javno izražavanje, koje se ne može spriječiti bez kršenja osnovnih principa demokracije i pravde. Shodno tome, unionisti teško dopuštaju promjene u rasporedu, rutama i frekventnosti parada. Iz svega gore navedenog, vidljivo je zašto i kako su parade postale mjesto antagonizma, posebice kad unionističke parade prolaze kroz nacionalistička naselja.

Sa Sjevernom Irskom pod lojalističkom kontrolom većinu dvadesetog stoljeća, jasno je kako su lojalisti imali veću slobodu u vršenju te funkcije te ograničavanju nacionalističkih parada. Do 2007. godine, 267 od 3.911 parada se smatralo spornima, te su uvedene restrikcije nad 58% od tih parada (Parades Commission for Northern Ireland, 2007:6). Iako simbolički nabijene, danas su parade rijetko fizički nasilne. U isto vrijeme, i nacionalističke i lojalističke parade su u određenom smislu nenasilne, ali i povezane s prisilom i zastrašivanjem³¹.

³¹ Simboli prikazani u paradama često podsjećaju na nasilne događaje koje su provodile zajednice, jedna nad drugom i obrnuto, poput bitke kod Boynea i Krvave Nedjelje. Parade Narančastog reda u kasnim 1700-im su se suprotstavljale Ujedinjenom irskom pokretu dok su nacionalističke parade na kraju dvadesetog stoljeća promovirale državnu samoupravu, te svrgnuće vlasti iz Westminstera u Londonu – ovo dokazuje kako su parade simboličke izjave upravo o pitanjima koja su potaknula nasilje u Irskoj (Smithey, 2011).

Parade su dugo djelovale unutar konteksta političkih sukoba, često kao sredstva otpora, te su dva događaja označila pojavu parada kao važnog mjesta zbivanja za etnopolitički konflikt. Prvo, u određenim su gradovima formirani nacionalistički komiteti sa svrhom osporavanja lojalističkih parada kroz njihova naselja. Komiteti su inzistirali na pregovorima s organizatorima parada, ali su lojalisti bili uvjereni kako su sami odbori zapravo republikanske fronte te nisu htjeli pregovarati s njima³². Kao drugo, Nezavisna komisija za parade (*The Parades Commission*), uspostavljena od strane britanske vlade u ožujku 1997., bila je ovlaštena da razmatra situacije pojedinih parada te ih zabrani, dopusti i posreduje u njima. Ovdje se također očituje transformacija – od vremena kada parade gotovo nisu mogle proći bez bombardiranja i žrtava na obje strane, došlo je do stanja u kojem postoji nadležno tijelo, koje prihvaćaju i katolici i protestanti, te koje donosi bitne odluke o održavanju parada te njihovim rutama. Prije 40 godina se nije mogao zamisliti scenarij u kojem dvije zajednice ne vode međusobni rat, pogotovo onaj u kojem dopuštaju prolazak parada „onih drugih“ kroz svoja naselja.

Mnogi lojalisti osporavaju samu Komisiju te smatraju kako je ona nelegitimno tijelo koje krši njihova demokratska prava na paradu. Iako su parade u prošlosti predstavljale protestantsko jedinstvo i implicitnu prijetnju kroz snagu brojeva, njihov se okvir mijenja kako bi postale mogućnost za novi angažman. Umjesto iskazivanja defenzivnog stava, vodstvo Narančastog reda razvija svoj kapacitet za dohvata na velikom broju fronti, uključujući parade.

Njihove inicijative za poboljšanjem vlastitog imidža i dosezanjem drugih sektora, državnih i internacionalnih, značajno su razvijene u posljednjim godinama te se mogu podijeliti u barem šest osnovnih kategorija: ublažavanje tradicionalnih aktivnosti, javni odnosi i brendiranje, dijalog, društveni dohvata i edukacija, institucionalni dohvata, internacionalni dohvata i edukacija. U srži ovih inicijativa leži pokušaj povratka ugleda Reda, izgradnje institucionalnog kredibiliteta i društvenog kapitala, te osiguranja održivosti samog Reda, u smislu regrutacije novih članova i njegove važnosti unutar promjenjive političke i društvene slike Sjeverne Irske. Mnogi od tih napora su otišli u rituale parada.

³² RES (*Research and Evaluation Services*) izvještaj pokazao je kako 84% protestanata i 52% katolika smatra da su „naseljeničke grupe bile manipulirane u političke svrhe“ (Ward i McDade, 1997 prema: Smithey, 2011).

Narančasti red je pokrenuo veliki broj festivalnih događaja, ali kao najistaknutiji pokušaji za promjenom parada se pokazuju „Orangefest“ i „Flagship Twelfths“. Orangefest je inicijativa Belfast County Lodgea, dok su Flagship Twelfths pod nadzorom Grand Orange Lodgea, iako se Orangefest koristi u opisu obje manifestacije. Organizatori su se potrudili oko osnovnih sigurnosnih pitanja prilikom organizacije te suradnje s policijom. Pokušali su ubaciti aktivnosti kojima je cilj prenijeti duh svečanosti ili pridodati povijesne i kulturalne narative uobičajenim ritualima.

„Flagship Twelfths“, kao inicijativa Grand Orange Lodgea koja je slična Orangefestu, pokušava modificirati prakse parada u pokušaju da proširi sudjelovanje i da se bori s prevladavajućim karakterizacijama Twelfths parada kao sektarijanskih i prijetećih. Vođe Reda naglašavaju kako svake godine više od 500.000 ljudi dolazi na paradu te tvrde kako hoteli, restorani i ostali turistički poslovi mogu zaraditi od „Belfastovog najposjećenijeg događaja“ (GOLI press release, 2009 prema: Smithey, 2011).

Red je također pokazao rastuću želju za uključivanjem u dijalog sa strankama koje su u ranijim godinama izbjegavali ili odbijali. Najbolji primjer za ovo je službena pozicija Reda kako neće pregovarati o paradama s nacionalističkim komisijama. Uključivanje pojedinih aktera povezanih s republikanskim pokretom je bilo posebice teško za pripadnike Narančastog reda, jer su smatrali kako pregovori s ikim povezanim s republikanskim nasiljem mogu pridati kredibilitet toj borbi te izdati žrtve republikanskog nasilja, uključujući i pripadnike njihovog reda. Osigurati da njihova vlastita zajednica vidi red u „pozitivnom svjetlu“, postaje bitan dio recentnih pokušaja u javnim odnosima.

U različitim istraživačkim projektima, Kaufmann (2007), McAuley i Tonge (2007, 2008) dokumentirali su promjenu u ponašanju Narančastog reda prema „buntovnicima“ radničke klase od „tradicionalista“, gdje su „tradicionalisti“ predstavljali one koji cijene lojalnost kruni i duboki osjećaj britanskog identiteta, a također često naglašavaju vjersku dimenziju institucije. S druge strane, „buntovnici“ naglašavaju kulturalnu ili etničku ulogu Reda, fokusiraju njihov nacionalni identitet bliže domu, te se smatraju ljudima Ulstera (Smithey, 2011).

Doseg i upravljanje imidžem također su postali potrebni zbog opadajućeg broja članova i utjecaja, posebice nakon 1960. godine - unatoč uvjerenju da se broj članova kreće između 80.000 i 100.000 u 1999. godini, točnije je kako taj broj iznosi oko 40.000 do 2008. godine (Tonge i McAuley, 2008 prema: Elliott i Flackes, 1999). Reći kako Narančasti red sudjeluje u transformaciji sukoba kroz inicijative koje su gore navedene ne znači kako oni promoviraju radikalne inicijative pomirenja ili fundamentalno reviziraju kršćansku doktrinu i unionističku ideologiju. Da li promjene u institucionalnoj praksi odražavaju ili doprinose promjenama u kolektivnom identitetu, bitno je za određivanje doprinosa transformaciji sukoba. Smithey (2011) predlaže da većina transformacije sukoba uključuje sporu reinterpretaciju kolektivnih identiteta kroz dodavajuće modifikacije kolektivnih akcija.

Proučavanje napora Narančastog reda nam pruža mogućnost da proučimo da li i kako inovacije temeljnih rituala utječu i djeluju unutar kolektivnih identiteta. Odnosi između kolektivnog identiteta i kolektivne akcije su određeni samim sobom te mogu doprinjeti transformaciji sukoba integracijom manje polarizirajućih rituala i aktivnosti u kolektivne identitete. Proučavanje odnosa između promjene u praksama i identitetu je važno za razumijevanje načina na koji međusobno informiraju jedno drugo. Nove aktivnosti, poput Orangefesta i raznih inicijativa vezano za odnose s javnošću, može biti autorizirano od strane tradicije ali i može biti implementirano u tradiciju, sustavno pomičući kolektivne identitete u manje isključivim smjerovima. Proces je gotovo uvijek sporan i ne kreće se nužno u smjeru transformacije sukoba. Čak i kad se može reći kako se stalo na kraj nasilju, zakoni nenamjeranih posljedica doprinose stvaranju novih konflikata oko drugih tema u novim područjima. Iz tog razloga, može se reći kako konflikt nikad ne prestaje već se transformira kroz nove valove sukobljavanja.

Kako Smithey (2011) navodi, teoretičari transformacije konflikta (Väyrynen, 1991b; Lederach, 1995; Lederach, 1997; Brewer, 2003; Miall, 2004; Ryan, 2007) razumiju kako transformacija mora biti multidimenzionalna u jednakoj mjeri kao i sam sukob. Promjena se mora odvijati unutar osobnih, zajedničkih i institucionalnih razina. Na svakoj razini na kojoj postoji konflikt, mora se implementirati i promjena. Izuzetkom bilo koje od razina, teško je da će transformacija potpuno uspjeti. U skladu sa svime time, teoretičari i praktičari vode borbu s odlukom o tome koji programi mogu biti učinkoviti kad je svaki konflikt unikatan i interpretiran unutar granica lokalne kulture, te je svakom od njih potrebno pristupiti na jedinstven način.

Sveobuhvatna transformacija konflikta znači da čak i one organizacije koje se smatraju stupovima kolektivnog identiteta, koje često isključuju, alijeniziraju, pa čak i zastrašuju druge zajednice u procesu, moraju pronaći način da postanu aktivni sudionici u civilnom društvu. Tek kada takve organizacije, poput Narančastog reda, postupe na gore navedeni način, u tome će smisao naći i ostali pripadnici grupa te postupiti na isti način. Nizom takvih povezanih akcija, kompletna je transformacija konflikta svakako moguća.

Primjenom teorije aktera, konkretnu transformaciju identiteta je moguće proučiti i kroz republikanski pokret koji je od svojeg osnutka imao samo jedan cilj – oslobođenje od britanske vladavine i uspostavu neovisne Irske republike. Upravo se zato dva krila republikanskog pokreta, Sinn Fein kao političko i IRA kao vojno krilo, smatraju jednim od središnjih aktera sjevernoirske političke scene. Iako je IRA držala dominantnu poziciju u republikanskom pokretu spram Sinn Feina, postojao je snažan međusoban utjecaj tih dvaju dijelova pokreta koji se može promatrati kroz „politizaciju“ IRA-e i „militarizaciju“ Sinn Feina. Početkom 1980-ih godina, tim je utjecajima došlo do spajanja ta dva fenomena, kada je zapravo nastupila stvarna transformacija republikanaca - promjenom strateškog djelovanja, iz onog oružanog, preko vojno-političkog, sve do odricanja od nasilja i posvećenosti isključivo uporabi političkih sredstava. 1981. godine republikanci napuštaju dotadašnju „Politiku nove Irske“ (*New Ireland Policy – Eire Nua*)³³ i vojna djelovanja kao sredstvo ostvarenja cilja, te prihvaćaju politiku „dugog puta“ (*The Long Way*) i formiranje unitarne države kao novi cilj. Nova je republikanska politika, sažeta pod geslom „glasom i metkom“ (*By Ballot and By Bullet*) podrazumijevala njihovu istovremenu institucionalnu političku borbu, kao i onu oružanu. Napuštanje isključivo vojne strategije je zauzvrat dovelo do razvoja Sinn Feina kao političkog krila PIRA-e, koja pokušava koristiti politiku u svrhu unapređivanja i ostvarenja republikanskih ciljeva.

Sljedeći se korak u njihovoj transformaciji dogodio 1986. godine, kada su odbacili apstinencijsku politiku³⁴ kako bi mogli sudjelovati na izborima u Republici Irskoj, državi koju od osnutka smatraju nezakonitom, odnosno preprekom na putu ostvarenja jedinstvene Irske kao konačnog cilja.

³³ Politika nove Irske definirana je 1971. godine, a podrazumijevala je i stvaranje federalne Irske države sastavljene od četiri jedinice u okvirima povijesnih provincija Leinstera, Munstera, Connachta i Ulstera sa svih devet okruga (Bilandžić, 2014:249).

³⁴ Apstencijonizam je politika koja podrazumijeva političku aktivnost i sudjelovanje na izborima, ali ne i zauzimanje mjesta u parlamentima Irske i Velike Britanije, a kasnije i Sjeverne Irske (Bilandžić, 2014:249).

Krajem 1980-ih je u Sjevernoj Irskoj vladala pat-pozicija. PIRA je postala svjesna kako ne može ostvariti svoj cilj isključivo nasiljem, dok je s druge strane britanska vlada shvatila kako ne može pobijediti republikance, iako to nije značilo da će vlada Ujedinjenog Kraljevstva promijeniti načelo prema kojem nema kapitulacije pred „terorističkim nasiljem“. Ulazak republikanskog pokreta u političku borbu je definitivno označio njihovu važnost. Osvajali su vlasti na svim izborima i u konsocijativnom modelu vlasti s unionistima dijele odgovornost za upravljanje Sjevernom Irskom. Sporazum na Veliki petak se može promatrati s različitih stajališta. Prije svega, republikanci ga smatraju temeljem za napredak u ostvarenju konačnog cilja, kao prijelaznu fazu na putu ostvarenja jedinstvene Irske. Vodstvo republikanaca, predvođeno Gerryem Adamsom³⁵, s vremenom se od vođa tajnih organizacija transformiralo u moderne političke vođe koji dobro shvaćaju unutarnje i međunarodno okruženje unutar kojeg djeluju, u smjeru ostvarenja jasno utvrđenih ciljeva. Svjesni odredbi Sporazuma koje dozvoljavaju stvaranje jedinstvene Irske te međunarodnih okolnosti koje karakterizira „antiteroristička histerija“, republikanski lideri su se odlučili za isključivo politička sredstva kako bi ostvarili ciljeve koje su ranije pokušavali ostvariti terorom. U travnju 2005., Gerry Adams je izrazio uvjerenje kako suvremeni uvjeti, po prvi puta u povijesti, nude mogućnost za ostvarenje republikanskih ciljeva isključivo uporabom miroljubivih sredstava. U tim okvirima, PIRA je 26. rujna 2005. obznanila da se razoružala, što istog dana potvrđuje Međunarodno povjerenstvo za razoružanje (*Independent International Commission on Decommissioning – IICD*)³⁶. Ovim su postupkom republikanci izrazili jasnu orijentaciju svojih budućih namjera. Predvođeni Sinn Feinom kao mladom i dinamičnom strankom koja sudjeluje u političkoj borbi i uspješno osvaja mandate u tri parlamenta (Republika Irska, Sjeverna Irska i Ujedinjeno Kraljevstvo), na čelu s karizmatičnim vođama posvećenim mirovnom procesu, republikanci su se u suvremenim uvjetima okrenuli miru i mirovnoj strategiji. Nova mirovna strategija, formulirana kroz sintagmu „s glasačkim listićem u obje ruke“ (*with a ballot paper in both hands*), predstavlja okvir koji bi republikancima trebao pomoći u ostvarenju jedinstvene Irske, kao njihovog konačnog cilja (Bilandžić, 2014).

³⁵ Gerry Adams je u 1960-ima bio uključen u kampanju za ljudska prava, te u različitim kampanjama protiv diskriminacije po pitanjima jednakosti. 1972. je bio interniran bez suđenja, te ubrzo pušten nakon čega je sudjelovao u tajnim razgovorima u Londonu. Nakon ponovnog uhićenja je pokušao pobjeći te završio u zatvoru sve do 1976. Od 1983. se nalazi na poziciji predsjednika Sinn Feina, te je u suradnji s Johnom Humeom započeo mirovni proces koji je privedo konflikt kraju. Također je sudjelovao u stvaranju Sporazuma na Veliki petak. Detaljnije prikazano na: <http://www.sinnfein.ie/contents/20204>

³⁶ Prema novijim istraživanjima, PIRA se nije i nikada neće do kraja razoružati (Meulemans, 2013).

9. TRENUTNO STANJE U SJEVERNOJ IRSKOJ

Kao srž nove faze sukoba, nameću se kulturalni prikazi identiteta, poput parada i zastava koje označavaju identitete protestanata i katolika. Najnovija istraživanja³⁷ pokazuju kako se sukob ne smiruje, štoviše, tenzije rastu, pogotovo nakon prosinca 2012. godine kada je u Belfastu izglasan zakon o unionističkoj zastavi koja će se 18 dana u godini postavljati nad Gradskom vijećnicom. Ovime je započelo novo poglavlje sjevernoirskih sukoba, bazirano na načinima na koje zajednice izražavaju svoje identitete na javnim prostorima i zgradama. Prosvjedi i nemiri koji su uslijedili, izazvali su potrebu za postizanjem sporazuma u tri ključna pitanja koja su pogodila podijeljeno društvo – parade, zastave i prošlost. Ipak, do određenog je napretka došlo. Zahvaljujući transformaciji identiteta kroz koju su glavni akteri prošli, došlo je i do transformacije samog sukoba. Ponajviše se transformacija očituje u elementu nasilja, to jest izostanku istog.

Tablica 5: BROJ POGINULIH I RANJENIH U SJEVERNOIRSKOM SUKOBU (1969. – 2001.)

Godina	Poginuli	Ranjeni*	Godina	Poginuli	Ranjeni*
1969.	16	765	1986.	61	1.450
1970.	26	811	1987.	98	1.130
1971.	171	2.592	1988.	104	1.047
1972.	479	4.876	1989.	75	959
1973.	253	2.651	1990.	81	906
1974.	294	2.398	1991.	96	962
1975.	260	2.474	1992.	89	1.066
1976.	295	2.729	1993.	88	824
1977.	111	1.387	1994.	64	825
1978.	81	985	1995.	9	937
1979.	121	875	1996.	18	1.419
1980.	80	801	1997.	21	1.237
1981.	113	1.350	1998.	55	1.265
1982.	110	525	1999.	8	1.683
1983.	85	510	2000.	19	878
1984.	69	866	2001.	16	2.654
1985.	57	916	Ukupno	3.523	46.753

*Podaci za ranjene u razdoblju od 1998. do 2001. u izvornom materijalu prikazani su za fiskalnu (1. travnja prethodne do 31. ožujka sljedeće godine), a ne za kalendarsku godinu.

Izvor: *Bilandžić (2005)*

³⁷ Vidi: Northern Ireland Life and Times Survey 2012, Module: Community Relations, prikazano na http://www.ark.ac.uk/nilt/2012/Community_Relations/index.html

Uspoređujući dva razdoblja suvremene faze sukoba, moguće je uvidjeti kako je došlo do značajnog smanjenja nasilja, te samim time i broja žrtava sjevernoirskog sukoba. Za razliku od prethodne 32 godine (1969. – 2001.) u kojima su život izgubile 3.523 osobe, u posljednjih je 12 godina (2002. – 2014.) život izgubilo 75 osoba. Shvativši kako je bilo dosta nasilja, akteri su se odlučili posvetiti političkim inicijativama kroz koje mogu ostvariti svoje ciljeve, bez žrtava. Jedina alternativa tome bi bio povratak nasilju, što nikome nije u interesu, osim nekoliko određenih izoliranih pojedinaca/skupina koji su uvjereni kako sam sukob još uvijek traje u svojem nasilnom obliku te koje se smatra odgovornima za recentne žrtve sukoba. Zahvaljujući transformaciji identiteta, smanjio se broj žrtava ovog nasilnog sukoba koji još uvijek traje, ali na političkom planu. Današnji lideri dviju strana surađuju na svojim pozicijama te se zajedničkim naporima trude uskladiti svoje ciljeve, kako bi se moglo doći do pacifikacije i konačno, mira. Kao najveća prekretnica na političkom planu ističe se Sporazum na Veliki petak koji je sjevernoirskom sukobu donio najveću promjenu, a samim time i najveću priliku za suradnju između protestanata i katolika.

Tablica 6: BROJ POGINULIH U SUVREMENOM SJEVERNOIRSKOM SUKOBU (2002. – 2014.)

Godina	Poginuli
2002.	16
2003.	13
2004.	5
2005.	12
2006.	5
2007.	4
2008.	2
2009.	5
2010.	2
2011.	1
2012.	5
2013.	4
2014.	1
Ukupno	75*

*Za 21 osobu nije pouzdano utvrđeno da su ubijene kao žrtve sukoba.

Izvor: *Conflict Archive on the Internet (CAIN), CAIN Web Service*, prikazano na: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/deathsfrom2002 - draft.htm>, učitano 4. siječnja 2015.

Iz tog razloga, pobliže se proučavaju društveni stavovi vezani za odnose u zajednicama posljednjih godina. Ispitanici danas imaju negativnije stavove nego što je to bilo u prijašnjim ispitivanjima, što je očito iz jednog od glavnih pitanja u kojem ih se traži da trenutno stanje usporede s onim prije pet godina. Broj ispitanika koji smatraju kako je danas stanje bolje je pao na 45%, najnižu razinu još od 2003. godine, te iznosi 7% manje od istraživanja u 2012. godini. Sljedeće je bilo pitanje budućnosti odnosa u sjevernoirskoj zajednici, hoće li stanje biti bolje za 5 godina u odnosu na današnjicu, gdje je broj ispitanika s pozitivnim mišljenjem pao s 64% u 2007. godini na 48% 2012. godine i 40% 2013. godine. U gore navedenim, ali i svim drugim pitanjima očituje se evidentan pad pozitivnog mišljenja među protestantima i katolicima o mogućem rješenju konflikta, te pacifikaciji same zajednice. Nakon kratkog pozitivnog razdoblja u kojem su obje zajednice bile uvjerenе u bolju budućnost, nailazi razdoblje ponovnog pesimizma vezanog za trenutno, ali i buduće stanje u Sjevernoj Irskoj. Rezultati NILT (*Northern Ireland Life and Times*) anketa održanih 2013. godine s razlogom zaslužuju našu pažnju, te zabrinutost, a može ih se povezati s rezultatima glasanja u Belfastu 2012. godine te nemirima koji su uslijedili – zbog svega toga, javno mišljenje o markerima identiteta „one druge“ zajednice postaje negativnije. Prema anketama, čak 75% sveukupnog broja ispitanika ne podržava isticanje zastava u njihovim „dvorištima“, dok 53% ispitanika podržava isticanje zastave Unije na javnim mjestima kroz određene dane u godini. Uz takav kontekst, preostaje nam samo pričekati i vidjeti kako će i hoće li uopće dvije zajednice naći zajednički jezik u političkim pregovorima koji slijede.

Osim nasilne, transformacija se očituje i u gospodarskoj dimenziji. Protestanti i katolici su nakon prestanka nasilja uvidjeli kako postoji mogućnost prosperiteta cjelokupne države te poboljšanja njihovog gospodarskog stanja, ponajviše kroz element turizma koji se ističe posljednjih godina. Dvije su zajednice svojom zajedničkom suradnjom uspjele pretvoriti Sjevernu Irsku u turističku destinaciju koju svake godine posjećuje sve veći broj turista.

Broj posjeta je varirao, ovisno o stanju u Sjevernoj Irskoj – za vrijeme Nevolja Sjevernu Irsku je posjećivao najmanji broj ljudi, što je sasvim razumljivo s obzirom na stanje koje je tada prevladavalo. Sa završetkom nasilja, prekidima vatri i općenito smirivanjem situacije u Sjevernoj Irskoj, ona je počela zauzimati svoje mjesto na turističkim kartama.

Tablica 7: TURISTIČKI POSJETI SJEVERNOJ IRSKOJ, BROJ NOĆENJA I OSTVARENI PRIHOD (MILIJUNI £) ZA 1963., 1967., 1972. I 1988. DO 2001.

Godina	Posjeti	Noćenja	Prihod (£m)
1963.	704,600	7,670,900	10.14
1967.	108,000	8,679,400	16.94
1972.	435,000	3,499,400	8.64
1988.	930,400	6,673,900	97.00
1989.	1,090,600	6,636,400	136.31
1990.	1,152,800	7,091,000	153.09
1991.	1,186,100	7,160,000	162.00
1992.	1,254,500	7,466,600	161.67
1993.	1,262,000	7,794,000	173.00
1994.	1,293,900	7,804,000	183.00
1995.	1,557,000	8,500,000	214.00
1996.	1,436,000	7,700,000	206.00
1997.	1,415,000	7,500,000	208.00
1998.	1,477,000	7,835,000	217.00
1999.	1,655,000	8,768,000	265.00
2000.	1,672,000	8,693,000	265.00
2001.	1,676,000	8,692,000	282.00

Izvor: NITB (*Northern Ireland Tourism Board, Tourism Facts 2001 p.2.*), prikazano na: <http://cain.ulst.ac.uk/ni/tourism/>

Sa samim razvojem turizma, 1992. je osnovan Odbor za turizam Sjeverne Irske (*Northern Ireland Tourist Board – NITB*) čija je glavna odgovornost razvoj turizma u Sjevernoj Irskoj te promocija cjelokupnog područja kao turističke destinacije. Odbor također prati posjećenost države te trendove koji prevladavaju među posjetiteljima. Tako je utvrđeno kako je broj posjetitelja narastao s 1.29 milijuna 1994. na 1.55 milijuna 1995. godine, zahvaljujući republikanskim i lojalističkim prekidima vatre. Broj se posjetitelja 1996. smanjio na 1.43 milijuna te 1.415 milijuna u 1997., ponajviše zbog IRA-inog povratka nasilju, kada su obustavili svoj prekid vatre 9. veljače 1996. te ga ponovno uspostavili 20. srpnja 1997. Ovo dokazuje koliko su nasilni sukobi i politički nemiri u državi utjecali na gospodarsko stanje.

Da se gospodarsko stanje uistinu popravilo, prikazuju statistike posjetitelja u zadnjih nekoliko godina kada se turizam razvija. Za razliku od 1.415 milijuna posjetitelja u 1997.-oj godini, 2013. je Sjeverna Irska imala 4.1 milijuna posjetitelja (koji su proveli barem jednu noć u Sjevernoj Irskoj). Sveukupno, turisti su u Sjevernoj Irskoj 2013. potrošili 723 milijuna funti.

Tablica 8: PROCJENA POTROŠNJE TURISTA (£) ZA VRIJEME POSJETA SJEVERNOJ IRSKOJ, 2011.-2013.

	2011	2012	2013
	£	£	£
Antrim & Newtownabbey	33.088.401	27.930.413	43.239.419
Armagh, Banbridge & Craigavon	28.245.150	14.936.143	21.998.743
Belfast	214.929.979	268.857.896	227.188.331
Causeway Coast & Glens	106.518.113	123.684.196	110.135.250
Derry & Strabane	29.582.184	26.718.843	46.814.271
Fermanagh & Omagh	56.038.331	35.728.660	86.328.516
Lisburn & Castlereagh	20.399.650	18.956.806	24.605.662
Mid East Antrim	35.200.746	32.832.607	40.450.745
Mid Ulster	17.060.994	23.188.576	23.108.917
Newry, Mourne & Down	61.624.346	64.773.610	49.848.340
North Down & Ards	38.359.787	50.960.382	48.446.368
Northern Ireland	641.047.681	688.568.134	722.164.563

Izvor: DETI (*Department of Enterprise, Trade and Investment*), prikazano na: <http://www.detini.gov.uk/deti-stats-index/tourism-statistics.htm>

Prema Archick (2014), jedan od najboljih načina za osiguravanje mira u Sjevernoj Irskoj je kontinuirani ekonomski razvoj i daljnje osiguravanje jednakih mogućnosti za protestante i katolike. Unatoč globalnoj recesiji, ekonomija se Sjeverne Irske znatno ojačala u usporedbi sa sredinom 1990-ih godina. Primjerice, između 1997. i 2007. je ekonomija bilježila stalni porast u prosjeku od 5.6% (iznad prosjeka Ujedinjenog Kraljevstva od 5.4%). Kao bitan pokazatelj gospodarskog stanja države, nameće se i pitanje nezaposlenosti koja je s 8.8% 1997. pala na 4.3% 2007. godine. Iako je danas u pitanju razina nezaposlenosti od 7.5%, ona je još uvijek relativno niska u usporedbi s prošlim razdobljima (preko 17% u kasnim 1980-im). Sjeverna Irska je također znatno napredovala i po pitanju jednakosti u zapošljavanju radne snage. Iako protestanti još uvijek imaju viši postotak ekonomske aktivnosti u usporedbi s katolicima (74% naspram 70%), broj ekonomski aktivnih katolika se povećao za 123.000 između 1992. i 2011., dok je broj ekonomski aktivnih protestanata porastao za 7.000 u istom periodu. Smanjena je i razlika postotka nezaposlenosti između dviju zajednica, s 9% 1992. na 2% 2011. godine.

Unatoč napretku na svim navedenim područjima, životni standardi u Sjevernoj Irskoj ostaju ispod prosjeka Ujedinjenog Kraljevstva – ponajviše zbog visoke razine ekonomske neaktivnosti (27%) i velikog broja punoljetnih osoba bez kvalifikacija potrebnih za zaposlenje. Kako bi se poboljšala šansa za ekonomski oporavak Sjeverne Irske, njeni lideri pokušavaju povećati izvoz, smanjiti ekonomsku ovisnost države o javnom sektoru povećavajući privatni sektor te privući vanjske investicije (Archick, 2014).

10. ZAKLJUČAK

Sjevernoirski sukob, iako traje još od 1969. u svojoj modernoj fazi, nije nimalo izgubio na svojoj kompleksnosti. To je još uvijek unutarnji sukob koji se događa između dvije strane u Sjevernoj Irskoj, na gotovo svim razinama. Sjeverna Irska je i danas duboko podijeljeno društvo, unatoč određenim promjenama do kojih je došlo. Nasilje nije u potpunosti nestalo, granice – „zidovi mira“, koji služe kao fizičke barijere između protestantskih i katoličkih naselja i danas postoje. Štoviše, njihov se broj povećao nakon potpisivanja Sporazuma na Veliki petak (22 zida 1998. godine - 48 zidova 2012. godine). Također, većina naselja i škola ostaju kao zajednice sastavljene od jednog identiteta (Archick, 2014). Do najvećeg je preokreta u samom sukobu došlo potpisivanjem Sporazuma na Veliki petak, kojim je započela nova era u kojoj je zajednicama dosta nasilja te započinju suradnju na političkom planu. Kroz mnoge pregovore i rasprave, došlo je do transformacije identiteta dviju zaraćenih strana nakon čega su suparnici uvidjeli mogućnost za komunikaciju. Unatoč nestanku nasilja, sam sukob nije nestao. Podjela je postojana, a ciljevi su i dalje suprotni. Republikanci su se kroz svoj razvoj značajno približili svojem konačnom cilju, to jest uspostavi jedinstvene Irske. Shvativši kako nasiljem ne mogu postići promjene koje žele, odlučuju se za političke inicijative. Sporazum nije utjecao na gledišta sukobljenih strana, već na sredstva kojima bi se ti ciljevi trebali ostvariti. Zahvaljujući Sporazumu, postavljeni su okviri za izgradnju mirnog suživota u Sjevernoj Irskoj. Ipak, on nije ponudio rješenje za sukob – problemi u primjeni odredbi Sporazuma te nasilje koje se i dalje očituje u sjevernoirskom društvu (preko 150 poginulih u razdoblju 1998.-2013.) dokazuju to. Na kraju, potrebno se zapitati postoji li uopće rješenje sjevernoirskog sukoba. Integracija političkih procesa nije značajno utjecala na društvenu integraciju. Relativno odsustvo nasilja (*peacekeeping*) i politički pregovori (*peacemaking*) nisu doveli do izgradnje održivog civilnog društva (*peacebuilding*). Ipak, postignut je veliki korak – bivši neprijatelji koegzistiraju u suradnji po mnogim pitanjima (Bilandžić, 2014).

Republikanci su svojom nasilnom kampanjom (IRA/PIRA) dokazali kako je moguće postići ostvarenje političkih ciljeva, makar ne u potpunosti, što ih je dodatno ohrabrilo na nastavak provođenja njihove politike mirnim putem, kroz miroljubiva, demokratska i politička sredstva. Njihova im ustrajnost omogućava da se polako, ali sigurno približavaju svojem konačnom cilju, jedinstvenoj Irskoj. Svojom su transformacijom započeli novi dio povijesti u kojem oni stoje na privilegiranoj poziciji, naspram unionista, te se nalaze u boljem položaju u smislu ostvarivanja svojih ciljeva. Nova im mirovna strategija pruža dosad najveću mogućnost ostvarenja konačnih ciljeva, što ne mora označavati kraj, to jest konačno rješenje sjevernoirskog sukoba. U mogućoj jedinstvenoj Irskoj će svejedno živjeti milijun protestanata, što može predstavljati novi ciklus sjevernoirskog sukoba (Bilandžić, 2014). Nasilje je 1969. započelo marševima katolika koji su zahtijevali svoja prava, ugroženi protestantskom dominacijom. Kroz različite faze nasilnih kampanja s obje strane, potpisivanja različitih neuspjelih sporazuma te konačnog potpisivanja Sporazuma na Veliki petak, sjevernoirski sukob se nalazi u svojoj političkoj fazi. Republikanci i unionisti napreduju ka svojim ciljevima kroz politička sredstva. Ovdje se najviše ističe Sinn Fein kao politički predvodnik republikanskog pokreta. Na čelu s karizmatičnim liderima, ova stranka republikance vodi prema ostvarenju njihovih ciljeva. Danas možda slijedi nova faza u kojoj su oponenti izmjenili uloge, u kojoj protestanti započinju sa svojim marševima, ugroženi republikanskim napretkom posljednjih godina. Protestanti smatraju svoj britanski identitet ugroženim te kroz fenomen parada pokušavaju dokazati isti. Kao što raniji događaji pokazuju, ovo može biti sasvim dovoljan razlog za ponovnu uspostavu nasilja među zajednicama. Sjevernoirski sukob nije ni blizu svog rješenja, niti će možda ikada biti. On zahtijeva daljnje proučavanje te dodatni trud protestantske i katoličke zajednice kako bi došlo do pacifikacije i konačno, mirnog suživota u Sjevernoj Irskoj.

11. LITERATURA

- Archick, K. (2014). *Northern Ireland: The Peace Process*. Congressional Research Service.
- Arthur, P. (2000). *Special Relationships: Britain, Ireland and the Northern Ireland Problem*. Belfast: Blackstaff Press.
- Bell, J. B. (1990). *IRA Tactics and Targets*. Dublin: Poolbeg.
- Berbrier, M. (2000). „Ethnicity in the Making: Ethnicity Work, the Ethnicity Industry, and a Constructionist Framework for Research“. *Perspectives on Social Problems* 12:69–88.
- Bilandžić, M. (2004). „Rat ili mir? - oružane organizacije u Sjevernoj Irskoj i njihova kategorizacija“. *Polemos* 7(13-14):147-173.
- Bilandžić, M. (2005). *Sjeverna Irska između rata i mira*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Bilandžić, M. (2006). „Perspektive sjevernoirskog sukoba: kraj IRA – e ili jedinstvena Irska“. *Polemos* 9(18):73 – 99.
- Bilandžić, M. (2014). *Sjeme zla: Uvod u studije terorizma*. Zagreb: Despot infinitus i Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu.
- Brewer, J.D. (2003). *C. Wright Mills and the Ending of Violence*. New York: Palgrave Macmillan.
- Brewer, J.D. (2010). *Peace Processes: A Sociological Approach*. Cambridge: Polity.
- Conflict Archive on the Internet (CAIN), CAIN Web Service, prikazano na: <http://cain.ulst.ac.uk/>, učitano 4. siječnja 2015.
- Coogan, T.P. (1995). *The IRA*. London: HarperCollinsPublisher.
- Coser, L.A. (1956). „Social Conflict and the Theory of Social Change“. *The British Journal of Sociology* 8(3):197-207.
- Darby, J. (1976). *Conflict in Northern Ireland: The Development of a Polarised Community*. Dublin: Gill and Macmillan.
- Darby, J. (1986). *Intimidation and the Control of Conflict in Northern Ireland*. Dublin: Gill and Macmillan.
- Deutsch, M. (1973). „Conflicts: Productive and destructive“. U: Jandt, F.E. (ur.) *In Conflict resolution through communication*. New York: Harper & Row.
- Elliott, S. i Flackes, W.D. (1999). *Northern Ireland: A Political Directory 1968–1999*. Belfast: Blackstaff Press.
- Foster, F.R. (1988). *Modern Ireland 1600-1972*. London: Penguin.
- Hoppen, K.T. (1989). *Ireland since 1800: Conflict and Conformity*. New York: Longman.
- Horowitz, D. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley: University of California Press.
- Huntington, S.P. (1997). *Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka*. Zagreb.
- Jenkins, R. (2001). *Etnicitet u novom ključu: Argumenti i ispitivanja*. Beograd.
- Jenkins, R. (2008). *Rethinking Ethnicity*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Katunarić, V. (2003). *Sporna zajednica: novije teorije o naciji i nacionalizmu*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.
- Kennedy-Pipe, C. (1997). *The Origins of the Present Troubles in Northern Ireland*. London: Longman.
- Klaić, B. (1974). *Veliki riječnik stranih riječi*. Zagreb: Zora.
- Korunić, P. (2005). „Nacija i nacionalni identitet“. *Revija za sociologiju* 36(1):87-105.
- Lijphart, A. (1982). „Consociation: the model and its applications in divided societies“. U: Rea, D. (ur.) *Political Cooperation in Divided Societies: A Series of Papers Relevant to the Conflict in Northern Ireland*. Dublin: Gill and Macmillan.
- Merkel, W. (2011). *Transformacija političkih sustava: Uvod u teoriju i empirijsko istraživanje transformacije*. Zagreb: Politička misao.
- Mesić, M. (2006). *Multikulturalizam: Društveni i teorijski izazovi*. Zagreb: Školska knjiga.

- Meulemans, B. (2013). *Belfast: Both Sides Now*. Charleston: CreateSpace.
- Moloney, E. (2002). *A Secret History of the IRA*. London: Allen Lane.
- Murray, R. (1998). *State Violence: Northern Ireland 1969-1997*. Cork: Mercier Press.
- Parades Commission for Northern Ireland (2007). *Annual Report and Financial Statements for the Year Ended March 31, 2007*. Belfast: Parades Commission for Northern Ireland.
- Perko-Šeparović, I. (1975). *Teorije organizacije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Putnam, R.D. (1995). „Bowling Alone: America’s Declining Social Capital“. *Journal of Democracy* 6(1):65–78.
- Russell, T.R. (2012). *Research and Information Service Research Paper: Fair Employment in Northern Ireland: the decades of change (1990-2010)*. Northern Ireland Assembly.
- Ryan, S. (2007). *The Transformation of Violent Intercommunal Conflict*. Burlington, Vt.: Ashgate.
- Simmel, G. (1918). „The conflict of modern culture“. U: Frisby, D. i Featherstone, M. (ur.) *Simmel on Culture: Selected Writings*. London: Sage Publications.
- Smithey, L.A. (2011). *Unionists, Loyalists and Conflict Transformation in Northern Ireland*. Oxford University Press.
- Tajfel, H. (1982). *Social Identity and Intergroup Relations*. New York: Cambridge University Press.
- Taylor, P. (1997). *Provos: The IRA and Sinn Fein*. London: Bloomsbury.
- Taylor, P. (2000). *Loyalists*. London: Bloomsbury.
- Thompson, J.D. (1967). *Organizations in action*. New York: McGraw-Hill.
- White, J. (1991). *Interpreting Northern Ireland*. Oxford: Clarendon Press.
- Wilkinson, P. (1973). *Political Terrorism*. London: Macmillan.
- Wright, F. (1992). *Northern Ireland: A Comparative Analysis*. Dublin: Gill and Macmillan.

12. SAŽETAK

Sjevernoirski sukobi, sa svojom modernom fazom koja počinje 1969. godine, sačinjavaju kompleksan problem kojeg je potrebno pobliže proučiti kako bi se pokušalo doći do rješenja istoga. Unutar Sjeverne Irske, dvije polarizirane zajednice, protestanti i katolici, polažu prava na isti teritorij te kroz razlike u vjerskim, gospodarskim, političkim i drugim pitanjima sudjeluju u jednom od najdugotrajnijih i najkrvavijih sukoba u modernoj povijesti. Zahvaljujući kompleksnosti sukoba, nemoguće ga je objasniti samo jednom teorijom. Iz istog razloga, teško je naći rješenje koje bi u potpunosti zadovoljilo različite zahtjeve dviju strana. Njegujući različite kulturne obrasce, dvije su zajednice razvile dva različita identiteta, međusobno polarizirana, što je jedan od glavnih uzroka sukoba. Kroz ovaj se rad sam sukob detaljnije proučava, te njegovi dosadašnji neuspješni pokušaji rješavanja, primjerice uplitanjem britanske vojske. Predlaže se transformacija sukoba, to jest prebačaj istoga iz nasilne sfere u onu nenasilnu, gdje postoji politički okvir unutar kojeg dvije zajednice imaju mogućnost za pregovore i pokušaje međusobne suradnje te ispunjavanja vlastitih zahtjeva, bez ugrožavanja druge strane. Prvenstveno se smatra kako je potrebna transformacija identiteta, unutar samih zajednica, kroz njihove narative i običaje, kako bi se otvorila mogućnost za transformaciju samog sukoba, koji bi u tom slučaju bio konstruktivan te samim time stvorio mjesta za novu eru sjevernoirskih sukoba, onu mirnu.

Ključne riječi: protestanti, katolici, sukob, identitet, transformacija

13. SUMMARY

The conflict in Northern Ireland, with its modern phase starting from 1969., is a highly complex problem that requires our close observation in order to resolve it. In Northern Ireland, two polarized communities, protestants and catholics, demand their right to the same territory through various differences considering religion, economy, politics and other important questions, and are also involved in one of the bloodiest conflicts in modern history. Because of its complexity, it is impossible to explain the conflict with a single theoretical approach. Also, it is the same reason why it is so difficult to find a solution that would completely satisfy the demands of two opposite sides. Nurishing different cultural patterns, the two communities evolved in two different identities, mutually polarized, which is actually one of the main causes of the conflict. In this essay, the conflict itself is closely examined, along with its unsuccessful attempts of resolving it, like the intervention of the British Army. A conflict transformation is suggested, moving from violence to nonviolence, where it could be possible to form a political frame in which two communities have the opportunity for negotiation and attempts of mutual cooperation, fulfilling their demands, without endangering the opponent. It is considered that an identity transformation is necessary, within the communities, through their naratives, in order to open up a possibility for transformation of the conflict itself, which would then become a constructive conflict, making room for a new era of conflicts in Northern Ireland, a peaceful one.

Key words: protestants, catholics, conflict, identity, transformation